

Vysoká škola ekonomická v Praze

Diplomová práce

2007

Lenka Čechurová Trappová

Vysoká škola ekonomická v Praze
Fakulta mezinárodních vztahů
Hlavní specializace: Komerční právo

Název diplomové práce:

Právní postavení jednatele společnosti s ručením omezeným

Vypracovala: Lenka Čechurová Trappová

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Miluše Kalinová, Ph.D.

P r o h l á š e n í

Prohlašuji, že diplomovou práci na téma
„Právní postavení jednatele společnosti s ručením omezeným“
jsem vypracovala samostatně.
Použitou literaturu a podkladové materiály
uvádím v příloženém seznamu literatury.

V Praze dne 28. června 2007

Podpis

Obsah

1	Úvod.....	6
2	Společnost s ručením omezeným	8
2.1	Založení a vznik společnosti.....	9
2.2	Rezervní fond	11
2.3	Organizace společnosti	12
2.3.1	Valná hromada.....	12
2.3.2	Jednatelé	14
2.3.3	Dozorčí rada	15
3	Obchodní rejstřík	16
4	Jednatelé	22
4.1	Podmínky pro výkon funkce jednatele	22
4.2	Režim vztahu statutárního orgánu se společností.....	24
4.2.1	Není uzavřena smlouva	24
4.2.2	Smlouva o výkonu funkce	25
4.2.3	Manažerská smlouva	28
4.3	Jmenování jednatelů	31
4.4	Zánik funkce	32
4.4.1	Odvolání z funkce.....	33
4.4.2	Odstoupení z funkce	34
4.4.3	Úmrtí.....	35
4.4.4	Uplynutí funkčního období.....	36
4.4.5	Nesplnění podmínek pro výkon funkce.....	36
4.4.6	Zánik společnosti	37
5	Úkoly a povinnosti statutárního orgánu.....	38
5.1	Obchodní vedení.....	38
5.2	Oprávnění jednat jménem společnosti.....	39
5.3	Povinnosti statutárního orgánu	41
5.3.1	Informování společníků.....	41
5.3.2	Rezervní fond a disponování s ním	42
5.3.3	Povinnosti jednatele související s valnou hromadou.....	43
5.3.4	Povinnosti jednatele vůči obchodnímu rejstříku	49
5.3.5	Povinnosti jednatele související s konkursem	50
6	Základní principy výkonu funkce statutárního orgánu.....	56
6.1	Péče řádného hospodáře	56
6.2	Jednání v souladu se zájmy společnosti	57
6.3	Osobní výkon funkce.....	58
6.4	Povinnost mlčenlivosti	58
6.5	Zákaz konkurence.....	59
6.6	Zákaz vnitřního obchodování	60
6.7	Zákaz nekalé soutěže	63
7	Práva statutárního orgánu	65
7.1	Právo na odměnu	65
7.2	Náklady vynaložené v souvislosti s výkonem funkce.....	67
7.3	Právo na informace.....	68
7.4	Právo na tantiému	68
7.5	Právo na odstupné.....	69
8	Odpovědnost jednatele	71
8.1	Odpovědnost vůči společnosti	71

8.1.1	Odvolání z funkce.....	72
8.1.2	Nezaplacení tantiémy, odstupného.....	72
8.1.3	Zaplacení smluvní pokuty	73
8.1.4	Náhrada škody	74
8.1.5	Speciální případy odpovědnosti – porušení zákazu konkurence.....	75
8.1.6	Speciální případy odpovědnosti – ochrana proti nekalé soutěži.....	76
8.1.7	Speciální případy odpovědnosti – odpovědnost za škodu při fúzi	77
8.1.8	Speciální případy odpovědnosti – odpovědnost za škodu při rozdělení.....	78
8.2	Odpovědnost vůči společníkům	78
8.3	Odpovědnost vůči třetím osobám.....	79
8.4	Trestněprávní odpovědnost	80
9	Závěr.....	81

1 Úvod

Téma zaměřené na právní postavení jednatele ve společnosti s ručením omezeným jsem si zvolila z toho důvodu, že jsem tuto funkci dva roky zastávala. V průběhu této doby jsem se dostávala do různých situací, které jsou spojeny s životem společnosti. Proto pro mě mělo podrobné prostudování a zpracování této problematiky i značný praktický význam.

Ve své diplomové práci nejprve obecně pojednám o společnosti s ručením omezeným, o jejích charakteristických rysech a o jejích orgánech. Zastavím se rovněž u obchodního rejstříku, který se společnostmi neoddělitelně souvisí. Poté se již zaměřím na hlavní předmět zájmu, tedy na právní postavení statutárního orgánu společnosti s ručením omezeným. V následujících kapitolách se budu podrobněji zabývat jeho právy, povinnostmi a v samém závěru diplomové práce také jeho odpovědností.

Ke změnám právních předpisů souvisejících se společnostmi dochází neustále. Zaměřím se především na změny, které souvisí s obchodním rejstříkem a rejstříkovým řízením, což je problematika, se kterou se setká každý jednatel. V kapitole zaměřené na povinnosti jednatelů se budu zabývat novým insolvenčním zákonem, který bude účinný od 1.7. 2007, a dotknu se některých odchylek od zákona o konkursu a vyrovnání.

Jelikož jsem byla jednatelkou společnosti s jediným společníkem, zaměřím se ve své diplomové práci na odlišnosti, které s touto formou společnosti s ručením omezeným souvisejí. Zejména se zaměřím na specifický průběh odstoupení z funkce jednatele. Ze zkušenosti totiž mohu říci, že i někteří z právníků si s touto mutací jaksí nevědí příliš rady a při svých konzultacích jsem se nejednou setkala spíše s postojem, že mezi touto modifikovanou a klasickou úpravou vlastně není žádný rozdíl.

Domnívám se, že zpracování této problematiky je důležité, neboť jednatel zastává ve společnosti nenahraditelnou úlohu. Je to on, kdo je odpovědný za úspěch společnosti, neboť rozhoduje o jejím obchodním vedení. Mimoto je ale povinen zajišťovat i běžné, řekněme každodenní, fungování společnosti, zabezpečuje vedení účetnictví, svolává valnou hromadu, informuje společníky a komunikuje i se státní správou. Zejména pak

1 Úvod

s finančním úřadem, Českou správou sociálního zabezpečení a zdravotní pojišťovnou. Je to on, kdo zajišťuje bezproblémové fungování společnosti.

Není sice třeba, aby disponoval detailními znalostmi odborníka v oboru, ve kterém společnost působí. V tomto ohledu může jistě využít znalostí specialistů, se kterými bude problematiku konzultovat. Je však nezbytné, aby měl dostatečné vědomosti z oblasti řízení a vedení. Vzhledem k tomu, že je požadováno, aby své povinnosti plnil s péčí řádného hospodáře, je zřejmé, že by měl mít přehled o povinnostech, právech a také odpovědnosti, které souvisí s výkonem jeho funkce.

Tento přehled se ve své diplomové práci pokusím co nejlépe zpracovat.

2 Společnost s ručením omezeným

Společnost s ručením omezeným se jako forma kapitálové obchodní společnosti objevila poměrně pozdě, v Německu byla poprvé upravena až v roce 1892, u nás pak v souvislosti s rakouskou úpravou až o 14 let později. V letech 1950 až 1990 však byla v našem právním řádu opět neznámá.

Výhodou společnosti s ručením omezeným je na jedné straně omezené ručení společníků v porovnání s osobními společnostmi, na druhé straně snadnější založení a především méně kapitálově náročné podmínky v porovnání se společností akciovou. Z pohledu věřitelů bohužel vede k omezení míry jistoty.

Úprava společnosti s ručením omezeným je obsažena v druhé části obchodního zákoníku, v první hlavě, dílu IV, konkrétně v paragrafech 105 až 153e.

Společností s ručením omezeným je společnost, jejíž základní kapitál je tvořen vklady společníků a jejíž společníci ručí za závazky společnosti, dokud nebylo zapsáno splacení vkladů do obchodního rejstříku.

Dále je zde uvedeno, že v souladu s evropskou úpravou může být společnost s ručením omezeným založena jednou osobou. Může se tedy jednat jak o osobu fyzickou tak právnickou. Jedna fyzická osoba však může být jediným společníkem nejvýše tří společností s ručením omezeným. Maximálně přípustný počet společníků je padesát. Toto omezení lze považovat za účelné z pohledu snahy o zvýšení míry záruk věřitelů, přestože je zřejmé, že rozsah aktivity společnosti se nemusí přímo odvíjet od počtu společníků.

V § 108 a následujících obchodního zákoníku je stanoveno, že společnost s ručením omezeným musí mít základní kapitál minimálně ve výši 200 000 Kč, přičemž každý ze společníků musí vložit minimálně 20000 Kč, ale může vložit pouze jeden vklad.

Ohledně konkrétní výše jednotlivých vkladů různých společníků dále zákon stanoví, že vzájemně se mohou lišit, je však vyžadováno, aby byly dělitelné na celé tisíce. Součet veškerých vkladů pak odpovídá celkové výši základního kapitálu společnosti.

Mají-li být do společnosti poskytnuty také nepeněžité vklady, musí být ve společenské smlouvě (nebo v písemném prohlášení o zvýšení vkladu nebo v prohlášení o převzetí vkladu) uvedeno, jaký je předmět, jeho hodnota podle posudku znalce a částka, kterou se započítává na vklad společníka.

Odpovědnost společnosti je zakotvena tak, že odpovídá za porušení svých závazků celým svým majetkem. Z toho vyplývá, že odpovídá svým majetkem nejen za porušení svých závazků, ale tato odpovědnost je vnímána v širším slova smyslu a je vztažena na jakékoliv porušení povinností plynoucích z právních předpisů. Takovýto výklad je důsledkem toho, že je společnosti s ručením omezeným přiznávána právní subjektivita.

Společníci naopak odpovědnost nemají, ale ručí společně a nerozdílně za závazky společnosti do výše souhrnu nesplacených částí vkladů všech společníků podle stavu zápisu v obchodním rejstříku. Zápisem splacení všech vkladů do obchodního rejstříku ručení zaniká. Zaplacením kterémukoliv z věřitelů ručení nezaniká ani se nesnižuje jeho rozsah. Plnění, které společník z důvodu ručení za společnost poskytne, se započítává na splacení jeho vkladu. V případě, že to není možné, může společník požadovat náhradu od společnosti a nelze-li ani to, může požadovat náhradu od toho ze společníků, který ještě nesplatil svůj vklad. Další možností je dosáhnout náhradu od každého ze společníků v rozsahu jejich účasti na základním kapitálu společnosti.

Společnost s ručením omezeným se zakládá společenskou smlouvou, v případě, že má pouze jediného zakladatele, tak zakladatelskou listinou.

2.1 Založení a vznik společnosti

§ 110 obchodního zákoníku stanoví, že společenská smlouva musí obsahovat alespoň:

- a) firmu a sídlo společnosti,*
- b) určení společníků uvedením firmy nebo názvu a sídla právnické osoby nebo jména a bydliště fyzické osoby,*
- c) předmět podnikání (činnosti),*
- d) výši základního kapitálu a výši vkladu každého společníka včetně způsobu a lhůty splacení vkladu,*

2 Společnost s ručením omezeným

- e) jména a bydliště prvních jednatelů společnosti a způsob, jakým jednají jménem společnosti,*
- f) jména a bydliště členů první dozorčí rady, pokud se zřizuje,*
- g) určení správce vkladu,*
- h) jiné údaje, které vyžaduje tento zákon.*

Platí, že společenská smlouva může být uzavřena buď zakladateli osobně, nebo prostřednictvím zakladatelových zmocněnců disponujícími plnou mocí. Dále je striktně vyžadována plná moc, přičemž listina musí být zakladateli podepsána a pravost podpisů úředně ověřena. V případě, že smlouvu podepisuje zmocněnec, je jeho ověřená plná moc připojena k dokumentu.

Mimoto obchodní zákoník připouští, aby společenská smlouva stanovila, že budou vydány stanovy, které upraví vnitřní organizaci společnosti a podrobněji některé záležitosti obsažené ve společenské smlouvě. Povinný obsah jak společenské smlouvy tak zakladatelské listiny je vymezen identicky. Je vhodné pamatovat na umožnění převodu obchodního podílu na jinou osobu. Společenská smlouva může podmínit převod obchodního podílu souhlasem valné hromady, jestliže má však společnost jediného společníka, je obchodní podíl na třetí osoby převoditelný vždy.

Společenská smlouva může určit, že valná hromada je oprávněna uložit společníkům povinnost přispět na vytvoření vlastního kapitálu příplatkem mimo základní kapitál (dále jen "příplatek") peněžitým plněním nad výši vkladu až do poloviny základního kapitálu podle výše svých vkladů. Dosáhne-li výše příplatku hodnoty poloviny základního kapitálu, nelze již další příplatek uložit. Úprava zde není tak striktní jako u převodu obchodního podílu, neboť společník může se souhlasem valné hromady poskytnout příplatek i v případě, že tak nestanoví společenská smlouva. Zaplacení příplatku nicméně nemá vliv na výši vkladu společníka a ani na výši základního kapitálu společnosti. Společníci mohou své příplatky získat zpět jen v té výši, v jaké převyšují ztráty společnosti.

Podmínkou zápisu společnosti do obchodního rejstříku je splacení celého emisního ážia a dále splacení nejméně 30 % na každý peněžitý vklad. Celková výše splacených peněžitých vkladů společně s hodnotou splacených nepeněžitých vkladů musí však dohromady dosáhnout alespoň částky 100 000 Kč. Zde se setkáváme s odlišnou úpravou v případě, kdy

2 Společnost s ručením omezeným

je společnost založena jedním zakladatelem, která může být zapsána do obchodního rejstříku, jen když je její základní kapitál splacen v plné výši.

V době od založení společnosti do jejího vzniku zápisem do obchodního rejstříku jsou splacené vklady nebo jejich části spravovány zakladatelem, který je tím pověřen ve společenské nebo zakladatelské smlouvě. Zákon rovněž připouští, aby byla správou peněžitého vkladu pověřena banka a to i v tehdy, když sama zakladatelem není. Na společnost přecházejí vlastnická práva k vkladům zápisem do obchodního rejstříku. V případě nemovitostí přechází vlastnické právo vkladem do katastru nemovitostí na základě písemného prohlášení vkladatele s úředně ověřeným podpisem. U jiných majetkových hodnot u kterých je potřeba zápis do zvláštní evidence pak právo přechází účinností takového zápisu. Další osud vkladů závisí na tom, zda společnost vznikne nebo ne. Správce vkladu je musí převést i s plody a užitky bez zbytečného odkladu buď na společnost, pokud vznikla, nebo je vrátit.

Návrh na zápis společnosti do obchodního rejstříku podepisují všichni jednatelé a musí být podán do devadesáti dnů od založení společnosti nebo od doručení živnostenského oprávnění popřípadě jiného podnikatelského oprávnění, dle toho, co nastalo později. V návrhu musí být uvedeny všechny zapisované skutečnosti dle §28 odst. 1 a 2 obchodního zákoníku a musí k němu být připojeny i další dokumenty (společenská smlouva nebo zakladatelská listina, doklad o splacení vkladů prohlášením správce vkladů a případné znalecké posudky, oprávnění k podnikatelské činnosti). Společnost získá právní subjektivitu zápisem do obchodního rejstříku, který má konstitutivní význam.

2.2 Rezervní fond

Jako kapitálová společnost má společnost s ručením omezeným povinnost vytvářet rezervní fond. Vytváření rezervního fondu je upraveno ve společenské smlouvě. Pokud jej společnost nevytvoří již při svém vzniku, je povinna vytvořit jej z čistého zisku vykázaného v řádné účetní závěrce za rok, v němž poprvé čistý zisk vytvoří, a to ve výši nejméně 10 % z čistého zisku, avšak ne více než 5 % z hodnoty základního kapitálu. Tento fond se ročně doplňuje o částku určenou ve společenské smlouvě nebo ve stanovách, nejméně však 5 % z čistého zisku, až do dosažení výše rezervního fondu určené ve

společenské smlouvě nebo ve stanovách, nejméně však do výše 10 % základního kapitálu. O tom, jak bude použit rezervní fond rozhodují jednatelé mimo případy, kdy zákon svěřuje toto rozhodnutí valné hromadě. Nejméně rezervní fond do výše 10 % základního kapitálu je přípustné použít pouze k úhradě ztráty společnosti.

2.3 Organizace společnosti

Ve vztahu ke společnosti s ručením omezeným zmiňuje obchodní zákoník tři orgány : valnou hromadu, jednatele a dozorčí radu, přičemž povinné jsou jen první dva. Dozorčí rada se zřizuje ve společnosti jen tehdy, jestliže to stanoví společenská smlouva.

2.3.1 Valná hromada

Nejvyšším orgánem společnosti je valná hromada, která je shromážděním společníků. Do její působnosti patří:

- a) *schválení jednání učiněných jménem společnosti před jejím vznikem podle,*
- b) *schvalování řádné, mimořádné a konsolidované a v případech stanovených zákonem i mezitímní účetní závěrky, rozdělení zisku a úhrady ztrát,*
- c) *schvalování stanov a jejich změn,*
- d) *rozhodování o změně obsahu společenské smlouvy, nedochází-li k němu na základě jiných právních skutečností,*
- e) *rozhodování o zvýšení či snížení základního kapitálu nebo o připuštění nepeněžitého vkladu či o možnosti započtení peněžité pohledávky vůči společnosti proti pohledávce na splacení vkladu,*
- f) *jmenování, odvolání a odměňování jednatelů,*
- g) *jmenování, odvolání a odměňování členů dozorčí rady,*
- h) *vyloučení společníka podle,*
- i) *jmenování, odvolání a odměňování likvidátora a rozhodování o zrušení společnosti s likvidací,*
jestliže to společenská smlouva připouští,
- j) *schvalování smluv uvedených v,*
- k) *rozhodování o fúzi, převodu jmění na společníka, rozdělení a změně právní formy,*

2 Společnost s ručením omezeným

l) schválení ovládací smlouvy, smlouvy o převodu zisku a smlouvy o tichém společenství a jejich změn,

m) schválení smlouvy o výkonu funkce,

n) další otázky, které do působnosti valné hromady svěřuje zákon nebo společenská smlouva.

Jestliže společenská smlouva neupraví postup jinak, tak valná hromada uděluje a odvolává prokuru. Dále si valná hromada může vyhradit rozhodování i ve věcech, které jinak náleží do působnosti jiných orgánů společnosti.

Valná hromada je schopná usnášení, jsou-li přítomni společníci, ať osobně nebo prostřednictvím zmocněnců, kteří mají alespoň polovinu všech hlasů. To platí, pokud společenská smlouva nevyžaduje vyšší počet hlasů s tím, že každý společník má jeden hlas na každých 1000 Kč svého vkladu. V běžných záležitostech valná hromada rozhoduje alespoň prostou většinou hlasů přítomných společníků, při rozhodnutí o zrušení společnosti s likvidací je vždy zapotřebí souhlasu alespoň dvoutřetinové většiny všech hlasů společníků. Při rozhodování o snížení základního kapitálu tak, že se snižují vklady společníků nerovnoměrně, vyžaduje se souhlas všech společníků. Společenská smlouva může určit jiný počet hlasů připadající na vklad i potřebný počet hlasů pro přijetí rozhodnutí.

Zákon umožňuje i hlasování per rollam, kdy společníci mohou přijímat rozhodnutí mimo valnou hromadu. Toto znamená, že osoba oprávněná svolat valnou hromadu, předloží návrh usnesení společnosti společníkům a oznámí lhůtu, ve které mají učinit písemné vyjádření. Jestliže se společník ve stanovené lhůtě nevyjádří, tak platí, že nesouhlasí. Osoba, která návrh předložila, má povinnost oznámit jednotlivým společníkům výsledek hlasování. Většina se pro hlasování počítá z celkového počtu hlasů všech společníků.

Existují naopak případy, kdy společník nemůže vykonávat své hlasovací právo navzdory tomu, že je na valné hromadě přítomen (totéž platí i pro hlasování mimo ni). Jedná se konkrétně o tři případy: rozhodování o nepeněžitém vkladu daného společníka, rozhodování o jeho vyloučení nebo podání návrhu k soudu na jeho vyloučení a při rozhodování o výlučně jeho právech a povinnostech ve vztahu ke společnosti. Důvody

2 Společnost s ručením omezeným

takového omezení jsou nasnadě, zabránit společníkovi s většinovým podílem zmařit nezkreslené rozhodování společníků na valné hromadě.

Má-li však společnost jen jediného společníka, valná hromada se nekoná a její působnost vykonává tento jediný společník.

2.3.2 Jednatelé

Dalším z orgánů společnosti s ručením omezeným jsou jednatelé, jakožto statutární orgán. Společnost může mít jednatele jednoho nebo více. V případě, že je jednatelů více, je oprávněn jednat jménem společnosti každý z nich samostatně, nestanoví-li společenská smlouva nebo stanovy jinak. Omezení jednatelských oprávnění je možné jen společenskou smlouvou, stanovami nebo valnou hromadou. Není nicméně účinné vůči třetím osobám. Jednatelé jsou jmenováni valnou hromadou ať již z řad společníků nebo jiných fyzických osob.

K povinnostem jednatelů patří obchodní vedení společnosti, zabezpečení vedení předepsané evidence a účetnictví, vedení seznamu společníků a informování společníků o záležitostech společnosti a vztahuje se na ně zákaz konkurence.

Nevyplývají-li ze společenské smlouvy nebo stanov další omezení, jednatel nesmí

- a) podnikat v oboru stejném nebo obdobném oboru podnikání společnosti ani vstupovat se společností do obchodních vztahů,*
- b) zprostředkovávat nebo obstarávat pro jiné osoby obchody společnosti,*
- c) účastnit se na podnikání jiné společnosti jako společník s neomezeným ručením nebo jako ovládající osoba jiné osoby se stejným nebo podobným předmětem podnikání, a*
- d) vykonávat činnost jako statutární orgán nebo člen statutárního nebo jiného orgánu jiné právnické osoby se stejným nebo s obdobným předmětem podnikání, ledaže jde o koncern.*

Podrobněji se problematikou práv a povinností jednatelů budu zabývat v následujících kapitolách.

2.3.3 Dozorčí rada

Posledním zákonem výslovně upraveným orgánem, který si společnost s ručením omezeným může, tentokrát dobrovolně, ustavit svou společenskou smlouvou, je dozorčí rada.

Úkolem dozorčí rady, je-li zřízena, je dohlížet na činnost jednatelů, kontrolovat obchodní a účetní knihy a jiné doklady, přezkoumávat řádnou, mimořádnou a konsolidovanou, popřípadě i mezitímní účetní závěrku a návrh na rozdělení zisku nebo úhradu ztráty a předkládat své vyjádření valné hromadě, a v poslední řadě rovněž podávat zprávy valné hromadě ve lhůtě stanovené společenskou smlouvou, jinak jednou ročně.

Členové dozorčí rady jsou voleni valnou hromadou a jejím členem nemůže být jednatel společnosti. Dozorčí rada musí mít alespoň tři členy, na které se vztahuje zákaz konkurence.

Aby mohla dozorčí rada efektivně plnit své úkoly, přiřkl jí zákon i odpovídající pravomoci. Její členové jsou zejména oprávněni účastnit se valné hromady, kde jim musí být uděleno slovo, kdykoli o to požádají. Dozorčí rada je rovněž oprávněna svolat valnou hromadu, jestliže to vyžadují zájmy společnosti. Pro způsob svolávání valné hromady platí přiměřeně ustanovení § 129 odst. 1 obchodního zákoníku.

Tímto bych uzavřela kapitolu představující základní rámec společnosti s ručením omezeným, způsob jejího založení a její organizaci a přešla k jádru své diplomové práce, tedy k postavení jednatele z pohledu práva, k jeho právům, povinnostem a také k jeho odpovědnosti. Ještě předtím se však zastavím u problematiky obchodního rejstříku, který se životem společnosti neodmyslitelně souvisí a který v poslední době dostal jistých změn.

3 Obchodní rejstřík

Existence obchodního rejstříku hraje v životě obchodní společnosti nezastupitelnou úlohu. Jeho úprava je zakotvena v hlavě III, § 27 obchodního zákoníku. Zde je uvedeno, že je veřejným seznamem, do kterého se zapisují zákonem stanovené údaje o podnikatelích. Obchodní rejstřík vede, v elektronické podobě, určený rejstříkový soud a jeho součástí je sbírka listin.

Obchodní zákoník v § 34 odst. 1 písmeno a) se vymezuje, že do obchodního rejstříku jsou zapisovány údaje o obchodních společnostech s tím, že § 35 téhož předpisu upřesní, že zápisu podléhá vedle firmy, předmětu podnikání, právní formy, identifikačního čísla a případného uvedení prokuristy také jméno a bydliště nebo firma a sídlo osoby, která je statutárním orgánem právnické osoby nebo jeho členem, s uvedením způsobu, jak jménem právnické osoby jedná, a den vzniku a zániku její funkce. Za situace, kdy je statutárním orgánem právnická osoba, uvádí se také jméno a bydliště osob, které jsou jejím statutárním orgánem. Ve vztahu ke statutárnímu orgánu dále stanovuje § 38i písmeno b) obchodního zákoníku, že se do sbírky listin zakládá rovněž rozhodnutí o volbě nebo jmenování, odvolání nebo doklad o jiném ukončení funkce osob, které jsou statutárním orgánem nebo jeho členem a dále také podpisové vzory osob oprávněných jednat jménem právnické osoby.

Zápisy se podle své povahy dělí na konstitutivní a deklaratorní. Konstitutivními jsou např. zápisy o vzniku a zániku společností, o zvýšení základního kapitálu a znamenají, že daná skutečnost nastává v okamžiku, kdy nabude právní moci rozhodnutí o zápisu. Ve vztahu k jmenování a odvolání jednatele nebo jmenování likvidátora je naproti tomu deklaratorním zápisem. V tom případě daná skutečnost nastává už v tom okamžiku, kdy byl např. likvidátor jmenován a soud tuto skutečnost později pouze osvědčí zápisem.

S obchodním rejstříkem se přitom pojí princip formální publicity – pozitivní a negativní. Negativní stránka formální publicity znamená, že *proti tomu, kdo jedná v důvěře v zápis v obchodním rejstříku, nemůže ten, jehož se takový zápis týká, namítat, že tento zápis*

*neodpovídá skutečnosti.*²¹(pokud bych uzavřela smlouvu s jednatelem s.r.o., který byl odvolán a toto nebylo zapsáno do obchodního rejstříku, pak je smlouva platná. Pokud bych o tom odvolání však prokazatelně při podpisu smlouvy věděla, pak je však smlouva neplatná, neboť bych ji vědomě podepsala s nezpůsobilým subjektem).

Pozitivní stránka formální publicity obnáší tu skutečnost, že údaje zapsané do OR může osoba, již se zápis týká (podnikatel), obecně namítat vůči třetím osobám až od okamžiku jejich zveřejnění, ledaže by prokázala, že byly třetí osobě známy i dříve.

Odstavec 3 stejného paragrafu nicméně omezuje možnost dovolávat se obsahu listin a zapsaných údajů v prvních šestnácti dnech po zveřejnění, jestliže třetí osoba prokáže, že o nich nemohla vědět. Navíc se nelze dovolávat vůči třetím osobám zveřejněného znění pokud není v souladu s uloženými dokumenty. Třetí osoby se zveřejněného znění mohou dovolat jen tehdy, pokud zapsaná osoba neprokáže, že jim byly zapsané údaje nebo obsah uložených listin známy. Dále se třetí osoby mohou vždy dovolat nezveřejněných údajů a obsahu listin, ledaže by svým nezveřejněním pozbyly účinnost (tedy v případě konstitutivnosti zápisu).

Dalším projevem negativní stránky formální publicity obchodního rejstříku je ustanovení § 30 odst. 1, které se vztahuje ke statutárnímu orgánu. Zde je uvedeno, že od okamžiku zveřejnění zápisu osoby, která je orgánem nebo členem orgánu právnické osoby, se nikdo nemůže vůči třetím osobám dovolávat porušení právních předpisů, společenské smlouvy nebo stanov a.s. při jeho volbě nebo jmenování, ledaže by bylo prokázáno, že daná třetí osoba o porušení věděla. Možností, jak zvrátit zápis již zapsaného statutárního orgánu, který byl zvolen v rozporu s výše uvedenými ustanoveními (společenská smlouva, právní předpisy a případné stanovy společnosti s ručením omezeným), je žaloba na vyslovení neplatnosti valné hromady podle §131 obchodního zákoníku. Tuto žalobu je nutné podat ve lhůtě třech měsíců od data konání dotčené valné hromady. V případě, že se valná hromada řádně nekonala, pak běží subjektivní lhůta třech měsíců od okamžiku, kdy se osoba oprávněná k podání žaloby o skutečnosti mohla dozvědět. Objektivní lhůtou je pak jeden rok od konání valné hromady. Osobami oprávněnými k podání takové žaloby jsou

¹ Obchodní zákoník §29 odst. 1

všichni společníci, jednatelé, likvidátor, správce konkursní podstaty, vyrovnací správce a člen dozorčí rady.

Jelikož v případě, že rejstříkový soud zamítne návrh na povolení zápisu osoby jako statutárního orgánu, považuje se její volba nebo jmenování od počátku za neplatnou. Tím nejsou dotčena práva třetích osob nabytá v dobré víře. Do zveřejnění, poté co rozhodnutí nabude právní moci, nemůže právnická osoba namítat neplatnost volby nebo jmenování vůči třetím osobám, ledaže se prokáže, že o neplatnosti věděly.

Nyní se budu věnovat otázce samotného návrhu na zápis, kterou upravuje § 31 a následující obchodního zákoníku.

Návrh na zápis, změnu nebo výmaz z obchodního rejstříku může podat pouze osoba uvedená v § 34 obchodního zákoníku, v našem případě tedy společnost s ručením omezeným, které se zápis týká, případně osoba, o které to stanoví zákon. Pokud není návrh podán do patnácti dnů ode dne, kdy povinnost vznikla, může návrh na zápis podat osoba, která na něm doloží právní zájem a k návrhu přiloží předepsané listiny (přílohy). V případě zápisu se dokládá současně s návrhem písemný souhlas osob, které se zapisují v rámci daného zápisu s výjimkou toho, kdy souhlas přímo plyne z jiných k návrhu dokládaných listin. Jejich podpisy musí být úředně ověřeny, ledaže by byly obsaženy v notářském zápisu. Zjednodušením je, že u výmazu osoby se souhlas nevyžaduje.

Od 1.7.2005 je možné, v souladu s ustanovením § 32 obchodního zákoníku, návrh na zápis podat pouze na určeném formuláři s úředně ověřeným podpisem. Současně s návrhem je třeba doložit listiny o skutečnostech, které mají být do obchodního rejstříku zapsány, a také ty listiny, které se zakládají do sbírky listin. Závazné formuláře na podávání návrhů na zápis a seznam listin (příloh), které se k návrhům přikládají stanovuje Ministerstvo spravedlnosti, které je současně povinno je uveřejňovat způsobem umožňujícím bezplatný dálkový přístup. Konkrétně je nalezneme např. na internetové adrese www.justice.cz. S výše uvedeným souvisí zejména to omezení, že není možné podávat návrh na vlastním formuláři, byť by měl stejný obsah. Došlý návrh, bude-li na zákonném formuláři, bude přezkoumáván v zásadě pouze formálně a každý navrhovatel tak bude odpovídat za případné prodlevy v řízení z důvodu nedostatku vyplnění či nepřiložení předepsané listiny.

Mimo jiné tedy soud nebude oprávněn požadovat více, než kolik předpokládají formuláře a seznam příloh.

Důvodem pro zavedení formulářů byla nejen snaha o zjednodušení plnění obecné povinnosti navrhovatele prokázat v rejstříkovém řízení veškerá tvrzení obsažená v návrhu na zápis, ale také snížení zátěže soudních úředníků díky odpadnutí administrativy spojené s výzvami k odstranění nedostatků návrhů a k doplnění soudem vyžadovaných listin.

V rejstříkovém řízení se jeho procesní část velmi změnila, zejména pak ve vymezení účastníků řízení ve věcech obchodního rejstříku podle § 200a a následujících OSŘ². Těmi již nadále nejsou osoby zapisované v rámci zápisu podnikatele do obchodního rejstříku, což by mělo opět přispět k urychlení celého řízení.

Od 1.1.2007 je obchodní rejstřík nadále veden jen v elektronické podobě. Od toho samého data navíc novela umožňuje rejstříkovému soudu vydávat opis zápisu nebo listiny uložené ve sbírce listin nebo potvrzení o tom, že určitý údaj v obchodním rejstříku není, nejen písemně, ale i v elektronické podobě. O elektronickou formu úředně ověřeného opisu však může žadatel požádat jen tehdy, opatří-li svou žádost ověřeným elektronickým podpisem.

Novinkou je také to, že od 1.1.2007 je možné podávat návrhy elektronickou formou, a to včetně listin k návrhu příkládaných. Každý z takovýchto návrhů také musí být opatřen zaručeným elektronickým podpisem. Následkem této skutečnosti a povinnosti vést rejstřík v elektronické podobě je i povinnost rejstříkového soudu uchovávat návrhy a listiny pouze v elektronické podobě. Ty, které došly v listinné podobě, je povinen do elektronické podoby bez zbytečného odkladu převést.

Novelou obchodního zákoníku č. 360/2000 Sb. Se změnil i způsob dokládání právního důvodu užívání prostor, do nichž navrhovatel umístí své sídlo. K tomu účelu postačí jen písemné prohlášení vlastníka nemovitosti, bytu nebo nebytového prostoru, případně osoby oprávněné s nimi jinak nakládat, že s umístěním souhlasí. Odpadla tak zejména povinnost dokládat smlouvy, na jejichž základě je navrhovatel předmětné prostory či nemovitost oprávněn užívat a rovněž i povinnost doložit výpis z katastru nemovitostí. Od 1.7.2005 si musí každá zahraniční osoba bez rozdílu zvolit doručovací adresu na území ČR nebo

² zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

zmocněnce pro doručování s tím, že listina obsahující doručovací adresu nebo identifikaci zmocněnce musí být k návrhu přiložena.

Navrhovatel předkládá listiny zakládající do sbírky listin ve dvojnásobném vyhotovení, přičemž ty, které se na základě zákona pouze zakládají do sbírky listin se předkládají jen jedenkrát. Zjednodušením je předkládání listin psaných v cizím jazyce. Navrhovatel je sice povinen dodat soudu jejich překlad, ten však musí být úředně ověřen jen v případě, že by se jednalo o překlad z jazyka, který není úředním jazykem nebo některým z úředních jazyků členského státu EU nebo jiného státu tvořící EHP.

Změny v obchodním zákoníku týkající se obchodního rejstříku byly promítnuty i do občanského soudního řádu, zejména do části upravující řízení ve věcech obchodního rejstříku. Jak jsem již uvedla výše, došlo ke změně vymezení účastníků a také ke stanovení zákonné lhůty k vyřízení návrhu rejstříkovým soudem. Účastníky řízení jsou nově pouze navrhovatel a podnikatel.

Odlišný je i průběh samotného řízení, neboť soud v taxativně vymezených případech návrh usnesením odmítne a to i bez toho, aby nejprve vyzval navrhovatele k jeho opravě nebo doplnění. Tyto případy jsou obsaženy v § 200d odst. 1 OSŘ, konkrétně jestliže:

- a) byl podán osobou, která k návrhu není podle zvláštního právního předpisu oprávněna,*
- b) návrh nebyl podán způsobem předepsaným podle zvláštního právního předpisu,*
- c) návrh neobsahuje všechny náležitosti stanovené zvláštním právním předpisem,*
- d) návrh je nesrozumitelný nebo neurčitý,*
- e) k návrhu nebyly připojeny listiny, jimiž mají být podle zvláštního právního předpisu doloženy údaje o zapisovaných skutečnostech.*

Z výše uvedeného je patrné, že tedy návrh může být mimo jiné odmítnut i proto, že není podán na příslušném formuláři nebo k němu nejsou připojeny relevantní listiny. To neplatí, jestliže k návrhu nebyla připojena listina proto, že taková listina se podle práva, kterým se řídí zapisovaná zahraniční osoba, nevydává, a také v případě, kdy je listina sice nesprávně označena nebo nesplňuje všechny formální požadavky stanovené zvláštním právním předpisem, ale přitom jsou rozhodné skutečnosti doloženy jinými listinami, které k návrhu připojeny byly.

Již jsem zmiňovala, že cílem úprav zákona bylo také urychlení rejstříkového řízení. V tomto ohledu důležitou změnu přináší ustanovení § 200d odstavec b) OSŘ, ve kterém je soudu stanovena procesní lhůta, v průběhu které je v případě, že nebyl návrh odmítnut, povinen provést zápis do rejstříku anebo rozhodnout o návrhu usnesením. Délka této lhůty je pět pracovních dnů a počíná běžet ode dne podání návrhu. To neplatí, pokud byl návrh později změněn nebo nebyl-li soudní poplatek zaplacen souběžně s návrhem, nýbrž až v průběhu řízení. V takovém případě lhůta běží ode dne zaplacení soudního poplatku nebo ode dne, kdy soudu došel změněný návrh. V některých otázkách může zvláštní právní předpis stanovit lhůtu odlišně, například když akciová společnost podává návrh na zápis upsaného kapitálu, má soud na rozhodnutí tři dny.

A co by následovalo, když by soud vymezenou lhůtu nedodržel? Pokud soud neprovede v této době zápis případně nerozhodne ani o návrhu usnesením, považuje se navrhovaný zápis za provedený dnem následujícím po marném uplynutí lhůty, ledaže by byl ještě před tím návrh vzat účinně zpět. Jestliže došlo k provedení zápisu v důsledku marného uplynutí lhůty, mají podnikatel a osoby, které se podle zvláštního právního předpisu zapisují do rejstříku v rámci zápisu podnikatele, možnost se do jednoho měsíce od zápisu domáhat výmazu nebo změny daného zápisu. Zmeškání této jednoměsíční lhůty není možné to prominout, jedná se o lhůtu propadnou.

Soudu je dále uložena povinnost po provedeném zápisu do rejstříku zaslat účastníkům vyznění nejpozději do 3 dnů od provedení zápisu.

Tímto bych ukončila kapitolu týkající se problematiky obchodního rejstříku a zápisu do něj a obrátila svou pozornost k dalšímu okruhu, kdy se již zaměřím přímo na jednatele.

4 Jednatelé

V kapitole věnované jednatelům se budu postupně zabývat podmínkami pro výkon funkce jednatele, režimem vztahu statutárního orgánu se společností, postupem při jmenování jednatelů a také různými způsoby zániku jejich funkce.

4.1 Podmínky pro výkon funkce jednatele

Jelikož je společnost s ručením omezeným kapitálovou společností, není funkce statutárního orgánu vázána na pozici společníka, ale může jím být i osoba třetí. Podmínky pro členství ve statutárním orgánu a pro výkon funkce jednatele upravuje § 135 obchodního zákoníku, který v odst. 2 odkazuje rovněž na § 194 téhož právního předpisu. Osobě, která chce být jednatelem, musí být minimálně 18 let, musí být plně způsobilá k právním úkonům, bezúhonná ve smyslu živnostenského zákona a nesmí se u ní vyskytovat překážka provozování živnosti dle § 8 živnostenského zákona.³

Živnostenský zákon se k otázce bezúhonnosti vyjadřuje následujícím způsobem. Pro jeho účely se považuje za bezúhonného ten, kdo nebyl pravomocně odsouzen :

³ Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, § 8

(1) Živnost nemůže provozovat fyzická nebo právnická osoba, na jejíž majetek byl prohlášen konkurs, jestliže bylo soudem rozhodnuto, že provozování podniku musí být ukončeno.

(2) Fyzická nebo právnická osoba nemohou provozovat živnost po dobu tří let poté, co soud zrušil konkurs proto, že bylo splněno rozvrhové usnesení nebo že majetek úpadce nepostačuje k úhradě nákladů konkursu. Byl-li konkurs zrušen z jiného důvodu, překážka k provozování živnosti uvedená v odstavci 1 odpadá právní mocí rozhodnutí o zrušení konkursu.

(3) Živnost nemůže po dobu tří let provozovat též fyzická nebo právnická osoba, vůči níž byl návrh na prohlášení konkursu zamítnut pro nedostatek majetku.

(4) Fyzická nebo právnická osoba, na jejíž majetek byl prohlášen konkurs a konkursní řízení nebylo ukončeno, může učinit úkony související se vznikem, změnou nebo zrušením živnostenského oprávnění jen s písemným souhlasem správce konkursní podstaty.

(5) Orgán určený zákonem (dále jen "živnostenský úřad") může prominout překážku uvedenou v odstavci 2 větě první a v odstavci 3, nasvědčují-li hospodářské poměry osoby a její chování, že při provozování živnosti bude řádně plnit své závazky.

(6) Živnost nemůže provozovat fyzická osoba, které byl uložen soudem nebo správním orgánem zákaz činnosti, týkající se provozování živnosti v oboru nebo příbuzném oboru (§ 22 odst. 4), dokud zákaz trvá.

4 Jednatelé

a) k nepodmíněnému trestu odnětí svobody pro trestný čin spáchaný úmyslně, ať již samostatně nebo v souběhu s jinými trestnými činy, a byl mu uložen nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku,

b) pro trestný čin spáchaný úmyslně, jehož skutková podstata souvisí s podnikáním a na který se nevztahuje písmeno a), nebo

c) pro trestný čin spáchaný z nedbalosti, jehož skutková podstata souvisí s předmětem podnikání, pokud se na něho nehledí, jako by nebyl odsouzen.

Není tedy vyžadováno, aby dotyčný neměl daňové nedoplatky nebo nedoplatky na sociálním a zdravotní pojištění.

Další podmínkou je, aby fyzické osoby nebyly statutárním orgánem jiné právnické osoby v době jednoho roku před podáním návrhu na konkurz nebo v době, kdy povinnost podat tento návrh vznikla. Tříletý zákaz výkonu funkce jednatele se vztahuje i na statutární orgán těch společností, u nichž byl zrušen konkurs pro splnění rozvrhového usnesení nebo proto, že majetek nedostačuje, nebo od zamítnutí návrhu na prohlášení konkurzu pro nedostatek majetku ⁴.

Dojde-li ke jmenování do funkce přesto, že osoba nesplňuje podmínky pro výkon funkce, je tento akt neplatný a tímto způsobem ustanovená osoba se statutárním orgánem nestane. Zde bych ještě chtěla uvést, že v případě společnosti s ručením omezeným jsou první jednatelé na základě souhlasu všech společníků uvedení ve společenské smlouvě. Pokud by společnost měla alespoň dva jednatele, byl by zakladatelský dokument neplatný pouze v té části, kterou je jmenován jednatel, který nesplňuje podmínky pro výkon funkce. Závažnější důsledky by vyplynuly za okolností, kdyby takto jmenovaný jednatel byl jednatelům jediným. V důsledku tohoto by vůbec nedošlo k platnému založení společnosti a tedy ani k jejímu vzniku.

I v tomto případě existuje způsob, jak může překážka výkonu funkce, rozebíraná v předchozích dvou odstavcích, odpadnout. První eventualitou je domoci se v řízení podle zvláštního právního předpisu prohlášení, že statutární orgán vykonával svou funkci s péčí řádného hospodáře. Druhou možností je jmenovat takovou osobu do funkce se souhlasem

⁴ Obchodní zákoník § 38 I

dvou třetin společníků přítomných na valné hromadě za podmínky, že valná hromada předem o existenci překážky věděla a s tímto vědomím volbu uskutečnila.

Nastane-li překážka až v době výkonu funkce, má orgán, který danou osobu zvolil do funkce, tři měsíce na to, aby svou volbu potvrdil nebo jednatele odvolal z funkce. Nestane-li se tak, posledním dnem lhůty funkce zaniká. K odvolání postačuje prostá většina, ale k potvrzení je vyžadována dvou třetinová většina společníků.

V případě zahraniční osoby zapisované do obchodního rejstříku jako oprávněné jednat jménem podnikatele byl dříve vyžadován doklad o povolení pobytu v České republice. Toto neplatilo pro státní příslušníky členských států Evropské unie nebo jiných států tvořících Evropský hospodářský prostor.

Výklad tohoto ustanovení byl poněkud problematický v tom smyslu, zda udělení víza podmiňuje samotný vznik funkce nebo pouze zápis do obchodního rejstříku. Tyto pochybnosti však byly odstraněny novelou obchodního zákoníku, kterou byl relevantní paragraf § 30 odstavec 3 vypuštěn a nahrazen požadavkem na existenci doručovací adresy na území České republiky.

4.2 Režim vztahu statutárního orgánu se společností

Vztah společnosti a jejího statutárního orgánu může být vymezen smluvně, ale není to bezpodmínečně nutné. V první části se zaměřím právě na tento druhý případ.

4.2.1 Není uzavřena smlouva

Jestliže není podepsána smlouva, řídí se vztah přiměřeně ustanoveními o mandátní smlouvě obsaženými v obchodním zákoníku. Pro jednatele z toho vyplývá, že má nárok na úplatu a náhradu nákladů, které nutně a účelně vynaložil při plnění svých povinností. Přitom je povinen jednat v souladu se zájmy společnosti a řídit se jejími pokyny a také, nemohl-li tomu zabránit, odpovídá za škodu na převzatých věcech třetích osob.

Na rozdíl od obecné úpravy mandátní smlouvy, je povinen vykonávat funkci osobně. Statutárnímu orgánu je zachována možnost udělit k zařizování záležitostí společnosti plnou

moc třetí osobě, v tom případě se ale nejedná o zastupování statutárního orgánu nýbrž přímo společnosti jako takové. Další odlišnosti spočívají v tom, že společnost statutárnímu orgánu nevystavuje žádnou plnou moc a úkony statutárního orgánu jsou úkonem společnosti samotné.

Rozdílný je i způsob vzniku a zániku vztahu mezi statutárním orgánem a společností. Nepostačuje již vždy shodný projev vůle jako u mandátní smlouvy. U prvních jednatelů je vznik oprávnění podmíněn zápisem společnosti do obchodního rejstříku, u dalších v řadě pak již postačuje pouze jmenování do funkce. Pro zánik vztahu jsou odlišnosti obdobné.

4.2.2 Smlouva o výkonu funkce

Smlouva o výkonu funkce byla nově zavedena novelou obchodního zákoníku z roku 2000⁵. Do té doby ji bylo také možné uzavřít, nicméně pro ni nebyl ustálený jednotný název. Označovala se jako mandátní nebo manažerská smlouva.

Obchodní zákoník v § 261 odst. 3f (pro vztah mezi společností a osobou, která je statutárním orgánem) stanoví, že jde o absolutní obchod a řídí se tedy obchodním zákoníkem.

Ve smlouvě o výkonu funkce lze upravit vzájemná práva a povinnosti odchylně od mandátní smlouvy, smluvním stranám je nicméně zachována povinnost respektovat kogentní ustanovení vztahující se ke statutárnímu orgánu a jeho postavení vůči společnosti. Není tedy přípustné, aby byla například vyloučena odpovědnost statutárního orgánu nebo jeho člena za vzniklou škodu.

Co se formálních náležitostí smlouvy týče, § 66 odst. 2 obchodního zákoníku zmiňuje jako jedinou podmínku to, aby byla uzavřena písemně a také, aby ji schválila valná hromada. V ostatních aspektech se uplatní obecná ustanovení občanského zákoníku.

Standardně je sjednávána výše odměny a její splatnost, zákaz konkurence, délka funkčního období, ukončení funkce, odchodné, ale i další méně běžná ustanovení jako je délka

⁵ Zákon č. 370/2000 Sb.

dovolené, na kterou má jednatel nárok aj. Těmito otázkami se budu nyní zabývat podrobněji.

Nejprve se zaměřím na odměňování jednatele. Konkrétní výše odměny není upravena, musí však odpovídat dobrým mravům a poctivému obchodnímu styku. Z úplatnosti mandátní smlouvy je dovozováno, že na odměnu má statutární orgán nárok i bez souhlasu valné hromady. Valná hromada je však při rozhodování o výši odměny omezena ustanovením obchodního zákoníku, v jehož smyslu nesmí společnost jednatele takové plnění poskytnout, přispěl-li výkonem funkce zřejmě k nepříznivým hospodářským výsledkům společnosti anebo pokud zaviněně porušil své právní povinnosti spojené s výkonem funkce.

Práva jednatele spjatá s otázkou odměňování mohou být smlouvou o výkonu funkce vztažena na peněžní plnění upravená smlouvou, na úhradu účelně vynaložených nákladů a cestovních nákladů, na tantiémy a jiné odměny, o nichž rozhoduje valná hromada,. Dále mohou být upravena i nepeněžní plnění jako je využívání auta ke služebním i soukromým účelům, používání mobilního telefonu i na hovory nesouvisející s výkonem funkce, na ošatné atd.

Ve vztahu ke společnosti je vhodné zakotvit, aby měla povinnost poskytnout jednatele mobilní telefon, automobil a hradit s tím související náklady v souladu s úpravou ve smlouvě o výkonu funkce. Dále je vhodné pamatovat i na povinnost společnosti zajistit prostory potřebné pro výkon jeho funkce a vybavit je potřebným vybavením, informační technikou, telefonem a případně personálem a zajistit odpovídající zabezpečení těchto prostor.

Dále se budu blíže zabývat problematikou zákazu konkurence, jakožto dalšího okruhu, který bývá ve smlouvě o výkonu funkce upraven. Ustanovení o zákazu konkurence nalezneme pod §136 obchodního zákoníku. *Nevyplývají-li ze společenské smlouvy nebo stanov další omezení, jednatel nesmí*

- a) podnikat v oboru stejném nebo obdobném oboru podnikání společnosti ani vstupovat se společností do obchodních vztahů,
- b) zprostředkovávat nebo obstarávat pro jiné osoby obchody společnosti,

4 Jednatelé

c) účastnit se na podnikání jiné společnosti jako společník s neomezeným ručením nebo jako ovládající osoba jiné osoby se stejným nebo podobným předmětem podnikání, a d) vykonávat činnost jako statutární orgán nebo člen statutárního nebo jiného orgánu jiné právnické osoby se stejným nebo s obdobným předmětem podnikání, ledaže jde o koncern.

Nad tento rámec lze stanovit omezení jen pokud budou zakotvena ve společenské smlouvě.

Porušení má důsledky stanovené v § 65 odst. 2, 3 obchodního zákoníku, což znamená, že společnost může po osobě, která zákaz porušila požadovat vydání prospěchu, kterého tím obchodem dosáhla a nebo převedení tomu odpovídajících práv na společnost. Společnost nicméně musí uplatnit práva v subjektivní lhůtě třech měsíců, nejpozději pak do jednoho roku ode dne, kdy jí vznikla. Nárok společnosti na náhradu škody není dotčen.

Formou konkurenční doložky je možné prodloužit trvání zákazu i na dobu po skončení výkonu funkce s tím, že lze ve smlouvě vymezit rozsah omezení i věcně.

Ve smlouvě o výkonu funkce bývají obvykle podrobně vymezeny jednatelovy povinnosti. Zejména pak povinnost jednat při obchodním vedení s péčí řádného hospodáře a v souladu s obecně závaznými právními předpisy, respektovat zásady a pokyny schválené valnou hromadou (resp. rozhodnutí jediného společníka při výkonu působnosti valné hromady) a řídit se jimi. Také je možné výslovně uvést, že je statutární orgán povinen jednat v souladu se zájmy společnosti a upozorňovat valnou hromadu či jediného společníka při výkonu její působnosti na nevhodnost udílených pokynů a zásad a také společnost upozornit na jakékoliv skutečnosti, které by mohly vyvolat pochybnosti o tom, zda jsou splněny podmínky pro výkon funkce jednatele.

Smlouva o výkonu funkce může navíc zakotvit, že je jednatel povinen odmítnout vyplacení podílu na zisku společníkovi, pokud to je v rozporu se zákonem či společenskou smlouvou.

Dále je vhodné ve smlouvě o výkonu funkce jednoznačně uvést, že má jednatel povinnost účastnit se zasedání valné hromady a případně i participovat na veškerých pracovních jednáních nezbytných pro činnost společnosti a pro její řízení a aktivně si opatřovat podklady a informace nezbytné pro řízení společnosti.

Jistě je také účelné pamatovat na povinnost jednatele řádně předat funkci a majetek mu společností svěřený v případě ukončení výkonu funkce.

Na závěr tohoto oddílu zabývajícího se smlouvou o výkonu funkce bych chtěla zmínit, že smlouvu vlastně podepisuje statutární orgán sám se sebou – jednou za sebe jako statutární orgán a jednou za společnost. Uzavření smlouvy nicméně nemá na vznik vztahu vliv, ten je založen již jmenováním do funkce.

4.2.3 Manažerská smlouva

Jak jsem již předeslala, do doby, než byl obchodní zákoník novelizován (zákon č. 370/2000 Sb.), byla pro úpravu vzájemného vztahu společnosti a jejího statutárního orgánu často používána manažerská smlouva.

Činnost statutárního orgánu nesmí být vykonávána v pracovním poměru. Je ale možné paralelně založit i pracovní vztah, obvykle pro pozici vedoucího zaměstnance. Ta se však nesmí týkat povinností statutárního orgánu. Jmenováním vedoucím zaměstnancem se tak vlastně z pohledu zákoníku práce stává svým podřízeným. V praxi se obvykle jedná o postavení ředitele či manažera. Jelikož pověření ke jmenování má pouze statutární orgán a nemá oprávnění jej na nikoho jiného převést, setkáváme se opět se situací, kdy jmenuje za vedoucího zaměstnance sám sebe.

Manažerskou smlouvou se vztah jednatele a společnosti nezakládá, na rozdíl od pracovní smlouvy, jen se jí upravují vzájemná práva a povinnosti. Obecně se manažerské smlouvy obsahově blíží smlouvám pracovním. Velmi častá je v nich konkurenční doložka, kterou se zaměstnanec zavazuje, že se po určitou dobu po skončení zaměstnání, nejdéle však po dobu 1 roku, zdrží výkonu výdělečné činnosti, která by byla shodná s předmětem činnosti zaměstnavatele nebo která by měla vůči němu soutěžní povahu. V zákoníku práce je dále upraveno v § 310, že v tom případě je součástí ujednání závazek zaměstnavatele, že zaměstnanci poskytne přiměřené peněžité vyrovnání, nejméně však ve výši průměrného měsíčního výdělku, za každý měsíc plnění závazku. Doložku je ale se zaměstnancem možné uzavřít, jen jestliže to lze od něho spravedlivě požadovat s ohledem na povahu informací, poznatků, znalostí pracovních a technologických postupů, které získal v

zaměstnání u zaměstnavatele. Důležitou podmínkou je, aby byl zaměstnanec svou činností schopen zaměstnavateli závažným způsobem ztížit jeho aktivitu.

V rámci konkurenční doložky lze sjednat smluvní pokutu, kterou je zaměstnanec zaměstnavateli povinen zaplatit, jestliže závazek poruší. V tom případě *zanikne závazek zaměstnance zaplacením smluvní pokuty*. Výše smluvní pokuty není zákonem konkrétně stanovena. Nebude-li výše náhrady předem stanovena, pak, vyjdeme-li ze zákoníku práce, v případě, kdy zaměstnavatel prokáže alespoň nedbalost, dosahuje maximální výše 4,5 násobku průměrné mzdy. Pokud by se podařilo dokázat úmysl, odpovídal by zaměstnanec za celou škodu. Smluvní pokuta musí být přiměřená okolnostem a především výši škody, která porušením povinnosti nekonkurovat společnosti hrozí.

Zaměstnavatel může od ujednání o konkurenční doložce odstoupit pouze po dobu trvání pracovního poměru zaměstnance. Zaměstnanci je zachována možnost ji vypovědět, jestliže mu zaměstnavatel nevyplatil peněžité vyrovnání nebo jeho část do 15 dnů po uplynutí jeho splatnosti s tím, že zaniká prvním dnem kalendářního měsíce následujícího po doručení výpovědi.

Aby bylo ujednání platné, musí být uzavřeno písemně a k jeho uzavření může dojít až po uplynutí zkušební doby. Povinná písemná forma platí obdobně jak pro odstoupení tak pro výpověď sjednané konkurenční doložky

V praxi dochází při kumulaci dvou výše uvedených režimů – funkce statutárního orgánu dle obchodního zákoníku a postavení vedoucího zaměstnance podléhající zákoníku práce – k prolínání povinností, které z nich vyplývají. To může vést ke střetům pravomocí zejména v oblasti vedení společnosti, kdy obchodní vedení náleží statutárnímu orgánu, tedy jednatelem společnosti s ručením omezeným. Pod pojmem obchodní vedení se skrývá, podle převažujícího názoru, rozhodování o denních provozních záležitostech obchodní společnosti, řízení společnosti. Jedná se tedy hlavně o řízení a organizování její podnikatelské činnosti, nevyjímaje zabezpečení řádného vedení účetnictví. Kromě toho však jednatele vykonávají i jiné činnosti, které nejsou obchodním vedením společnosti, například svolávají valnou hromadu společnosti, vedou seznam společníků atd.

Jednatelé se při výkonu své funkce řídí zásadami a pokyny schválenými valnou hromadou společnosti, jsou-li v souladu s ustanoveními právních předpisů a zakladatelského

4 Jednatelé

dokumentu. Tyto pokyny se však nemohou týkat obchodního vedení společnosti, které je ve výhradní kompetenci jednatelů. Jednatelé jsou povinni vykonávat svou působnost s péčí řádného hospodáře a zachovávat mlčenlivost o důvěrných informacích a skutečnostech, jejichž zpřístupnění třetím osobám by mohlo společnosti způsobit škodu. Důkazní břemeno co do skutečnosti, zda jednatel jednal s péčí řádného hospodáře či nikoli, nese jednatel.

K povinnostem vedoucích zaměstnanců se vyjadřuje zákoník práce v části VIII, hlavě 2, § 302.

Vedoucí zaměstnanci jsou dále povinni:

- a) řídit a kontrolovat práci podřízených zaměstnanců a hodnotit jejich pracovní výkonnost a pracovní výsledky,*
- b) co nejlépe organizovat práci,*
- c) vytvářet příznivé pracovní podmínky a zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví při práci*
- d) zabezpečovat odměňování zaměstnanců podle tohoto zákona*
- e) vytvářet podmínky pro zvyšování odborné úrovně zaměstnanců*
- f) zabezpečovat dodržování právních a vnitřních předpisů*
- g) zabezpečovat přijetí opatření k ochraně majetku zaměstnavatele.*

Druhou oblastí, ve které dochází ke střetům, je jednání jménem společnosti. Jednat totiž může statutární orgán (§ 13 odst. 2 obchodního zákoníku), ale současně mohou za právnickou osobu činit právní úkony i jiní její pracovníci nebo členové. Toto upravuje § 15 odst. 1 obchodního zákoníku: *kdo byl při provozování podniku pověřen určitou činností, je zmocněn ke všem úkonům, k nimž při této činnosti obvykle dochází.*

Ve vztahu k oprávnění jednat za společnost platí, že je takovým jednáním podnikatel vázán, jen jestliže o překročení třetí osoba nevěděla a s přihlédnutím ke všem okolnostem případu vědět nemohla.

To, z jakého titulu osoba jménem společnosti jedná, má význam především z hlediska odpovědnosti. Může proto docházet ke zneužití možnosti tvrdit, že nebylo jednáno z postavení statutárního orgánu nýbrž pouze z postavení zaměstnance. Motivem pro takový krok je rozdílná úprava odpovědnosti za škodu jednatele a zaměstnance. V prvním případě je totiž konstruována jako objektivní, ale podle zákoníku práce je dána odpovědnost

subjektivní a zaměstnavatel musí prokazovat zavinění. Navíc, aby byla odpovědnost neomezená, je třeba prokázat úmysl. Při nedbalosti je totiž omezeno 4,5 násobkem průměrné mzdy.

Prosazují se tedy názory, že při posuzování toho, z jaké pozice konkrétní osoba jednala, je třeba upřednostnit takový výklad, že bylo jednáno přímo a nikoliv v zastoupení.⁶

Výše rozebíraný problém odpadá v případě, kdy má společnost více jednatelů a ti musí jednat společně.

4.3 Jmenování jednatelů

První jednatelé společnosti s ručením omezeným, jak již bylo uvedeno výše, jsou uvedeni ve společenské smlouvě resp. zakladatelské listině. Do funkce jsou tedy ustaveni již podpisem společenské smlouvy, ale jejich funkce vzniká až zápisem společnosti do obchodního rejstříku. Samozřejmě, že předpokladem pro vznik funkce je také souhlas jednatele. Ještě před vznikem funkce má však jednatel oprávnění jednat jménem společnosti v tom smyslu, že může podat návrh na zápis do obchodního rejstříku. Mimoto mu je také umožněno, aby jednal jménem společnosti (vedle jejích zakladatelů) ještě před jejím zápisem. V tomto případě je ale potřeba, aby jednání posléze ve lhůtě třech měsíců valná hromada schválila. Bez schválení by byl z tohoto jednání zavázán sám o sobě.

Další jednatelé jsou voleni valnou hromadou. Účinností rozhodnutí valné hromady vzniká dotčené osobě oprávnění zavazovat společnost v plném rozsahu a stává se statutárním orgánem. Jeho oprávnění není možné omezit, je však přípustné upravit způsob jednání (např. požadavkem na spolupodpis druhého jednatele). Jak již bylo uvedeno výše, je potřeba, aby statutární orgán se svým jmenováním souhlasil. Zákon nepožaduje žádný konkrétní a formální způsob vyjádření tohoto souhlasu, je tedy za něj považováno to, že osoba spolupracuje při zápisu do obchodního rejstříku. Musí totiž předložit například svůj výpis z rejstříku trestů, podepsat čestné prohlášení, atd.

⁶ T. Dvořák – Povaha právního vztahu členů orgánů k obchodním společnostem a družstvům, Právní rozhledy, 2000, str.60

Rada a kol. – Jednatelé s.r.o.. Představenstvo a.s., Linde, 2004, str. 45

Můžeme se setkat se stavem, kdy jednatel zemře, uplyne jeho funkční období, ztratí předpoklady pro výkon své funkce, odstoupí nebo je odvolán. V tom případě má společnost tři měsíce na to, aby jmenovala jednatele náhradního. Pokud tuto svou povinnost nesplní a statutární orgán nemůže plnit svou roli, mohou nastat dvě různé situace. V první z nich jmenuje soud na návrh osoby, která osvědčí právní zájem (společníci, věřitelé, zaměstnanci, členové dozorčí rady), chybějící statutární orgán. Druhý postup, který připadá v úvahu, je zrušení společnosti podle § 68 odst. 6 obchodního zákoníku. Nebude-li podán kvalifikovaný návrh na jmenování nového statutárního orgánu, je soud oprávněn ke zrušení společnosti a může nařídit její likvidaci. K tomuto kroku lze nicméně přikročit až rok poté, co skončila funkce statutárního orgánu.

Soudem jmenovaný statutární orgán, pokud je jmenován z řad společníků nebo členů orgánů společnosti, není oprávněn ze své funkce odstoupit. V případě, kdy po něm nelze spravedlivě výkon této funkce požadovat, má možnost požádat soud, aby ho z ní sám odvolal.

Na rozdíl od základních ustanovení může soud jednatelem jmenovat i právnickou osobu. Tato pak musí určit fyzickou osobu, která bude jejím jménem funkci vykonávat. Neučiní-li tak, vykonává tuto funkci její vlastní statutární orgán. Není-li možné jmenovat chybějícího jednatele podle výše uvedených pravidel, jmenuje soud odpovídající osobu ze seznamu správců konkurzní podstaty. Výkon funkce osobami jmenovanými soudem je jednoznačně úplatný. Výjimkou však je případ, kdy je jednatel jmenován z řad společníků nebo členů orgánů společnosti. Tomu totiž odměna nenáleží a má právo jen na náhradu účelně vynaložených nákladů.

Zákon upravuje funkci jednatele v tom smyslu, že je délka jejího trvání neomezená. Ve společenské smlouvě je to ovšem možné stanovit odlišně.

4.4 Zánik funkce

V § 194 odst. 2 obchod se dozvídáme, že funkce zaniká zejména přímo jmenovaným odvoláním, odstoupením z funkce a úmrtím statutárního orgánu. Mimo těchto třech variant ještě zákon zmiňuje i další možnosti, mezi které se řadí uplynutí funkčního období,

zánik předpokladů pro výkon funkce, jmenování nového člena statutárního orgánu nebo zánik právnické osoby.

4.4.1 Odvolání z funkce

Orgánem oprávněným k odvolání statutárního orgánu je podle § 125 odst. 1 písm. f) obchodního zákoníku jednoznačně valná hromada. Konkrétně je rozhodnutí činěno prostou většinou hlasů (§ 127 odst. 3) s tím, že je možné ve společenské smlouvě ustanovit požadavek na vyšší počet hlasů. Toto je jediné "ztížení" odvolání, které obchodní zákoník připouští.

Nejen, že není možné společenskou smlouvou zakotvit neodvolatelnost jednatele⁷, neboť příslušnost valné hromady je stanovena kogentně, ale nepřipouští se ani jakékoliv podmínění odvolání. K odvolání jednatele tedy není potřeba mít žádný zvláštní důvod a rozhodnutí v této věci náleží plně do kompetence valné hromady. Stanovení jakýchkoliv věcných podmínek (např. typu závažného porušení povinností) by tedy bylo v rozporu se zákonem a jako takové tudíž neplatné.

Další otázka, která souvisí s odvoláním statutárního orgánu je problematika účinnosti, která je relevantní zejména v tom případě, kdy se daná osoba neúčastní valné hromady a není tedy přítomna přijetí rozhodnutí o odvolání. Za takovýchto okolností nabývá odvolání účinnosti okamžikem, kdy se statutární orgán o něm dozvěděl nebo dozvědět mohl. Jedná-li se o vícečlennou společnost s ručením omezeným, kdy jednatel valnou hromadu sám svolává, nejsou pravděpodobně na místě pochybnosti o tom, zda se o rozhodnutí dozvědět mohl^{8, 9}. Komplikovanější je stav u společností s ručením omezeným s jediným společníkem, kdy se žádná valná hromada nekoná a její působnost vykonává svým rozhodnutím jediný společník. Domnívám se, že by se zde dala s úspěchem použít fikce doručení, v případě, že by jednatel odmítal převzít doporučeně zaslané rozhodnutí o odvolání.

⁷ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 15. ledna 2001, sp. zn. 29 Cdo 968/2000, viz Soudní rozhledy č. 5/2001

⁸ Rada a kol. – Jednatelé s.r.o.. Představenstvo a.s., Linde, 2004, str. 57

⁹ Dědič a kol. – Obchodní zákoník. Komentář, 1. vydání, III. Díl, Polygon, 2002, str. 2406

4.4.2 Odstoupení z funkce

K odstoupení z funkce jednatele se vyjadřuje § 66 odst. 1, kde je zakotveno, že osoba, která je statutárním orgánem společnosti, může ze své funkce odstoupit. Má ale povinnost oznámit to orgánu, který ho zvolil nebo jmenoval. Výkon funkce pak končí dnem, kdy odstoupení projednal nebo měl projednat ten orgán, který ho zvolil nebo jmenoval. Příslušný orgán je povinen projednat odstoupení na nejbližším zasedání poté, kdy se o odstoupení dozvěděl.

Ne vždy je ale valná hromada informována s předstihem a odstoupení jí je komunikováno až při jejím konání. V případě, kdy osoba, která z funkce odstupuje, oznámí své odstoupení tímto způsobem, končí výkon funkce až uplynutím dvou měsíců po učiněném oznámení. Příslušný orgán společnosti má možnost, na její žádost, schválit jiný okamžik zániku funkce. Cílem tohoto ustanovení je chránit společnost před šikanózním výkonem práva, kdy by odstupující jednatel postavil společníka nebo valnou hromadu „před hotovou věc“.

Zákon sice určuje, že informační povinnost se vztahuje vůči valné hromadě a nikoliv společníkům, existují však i případy, kdy sdělení společníkům je dostačující. Prvním případem je odstoupení jednatele společnosti s ručením omezeným mající jediného společníka. Je sice zřejmé, že je třeba společníka vyrozumět, není již ale jasné, kdy výkon funkce zanikne. Je možné se setkat se dvěma názory. První z nich tvrdí, že funkce skončí doručení odstoupení společníkovi, který, jelikož je sám, ji tím i "projedná". Na druhé straně je možné narazit na přesvědčení, že po doručení musí uplynout ještě dvouměsíční lhůta. Tento druhý názor se opírá o ustanovení týkající se informování o odstoupení v průběhu konání valné hromady. Chtěla bych podotknout, že Městský soud v Praze v rejstříkovém řízení ve věci výmazu jednatele usnesením C 106205 návrhu vyhověl již dvacátý den po prokázaném doručení odstoupení z funkce jedinému společníkovi. Jedná-li se o doručení do zahraničí je potřeba je prokázat potvrzenou mezinárodní dodejkou, resp. dodejkou, na které bude vyznačeno, že adresát se v místě zdržuje, ale zásilku nepřevzal..

Druhý případ, kdy postačuje doručení společníkům a nikoliv přímo valné hromadě se opírá o § 130 odst. 1 obchodního zákoníku, který uvádí, že společníci mohou přijímat rozhodnutí i mimo valnou hromadu. V takovém případě osoba, která je jinak oprávněna

svolat valnou hromadu, tedy statutární orgán, předloží návrh usnesení společnosti společníkům k vyjádření. Za normálních okolností by součástí obeslání bylo i oznámením lhůty, ve které mají učinit písemné vyjádření s tím, že pokud by se společník ve lhůtě nevyjádřil, platilo by, že nesouhlasí. Jelikož je výkon funkce jednatele dobrovolný, není nesouhlas s jeho odstoupením relevantní. Také s ohledem na to, že společníci jsou v působnosti valné hromady oprávněni k jmenování jednatele, dovozuje se, že mají i oprávnění k projednání odstoupení. Pro účinnost takového odstoupení platí to samé jako v případě jednočlenné společnosti.

Může nastat i situace, kdy valná hromada na jejímž programu bylo zařazeno projednání rezignace, není usnášeníschopná. V takovém případě se postupuje tak, že dnem, kdy valná hromada měla projednat rezignaci jednatele na tuto funkci, je nutné rozumět nejenom případ, kdy se valná hromada sešla a odstoupení neprojednala, nýbrž i ten případ, že se sešla v neusnášeníschopném stavu. Jedinou podmínkou zůstává řádnost svolání.

4.4.3 Úmrtí

Úmrtí, jako jeden z důvodů pro zánik funkce jednatele, přímo souvisí s faktem, že funkce jednatele je závazkem osobní povahy a jako takové musí být vykonáváno tou konkrétní osobou.

Jelikož se smrt zapisuje do matriky úmrtí, je možné je prokázat úmrtním listem. V této záležitosti je potřeba komunikovat s matričním úřadem, který vede matriční knihy a sbírky listin. Sbírkou listin obsahují matriční doklady, což jsou mimo jiné i úmrtní listy. Matričním úřadem jsou obecní úřady, městské úřady, v hlavním městě Praze úřady městských částí, v územně členěných statutárních městech úřady městských obvodů nebo úřady městských částí a pro území vojenských újezdů újezdní úřady. Matriční knihy, do kterých se zapisuje úmrtí občanů v cizině, vede zvláštní matrika v městské části Brno-střed.

Zákon o matrikách¹⁰ v § 25 stanovuje, že matriční úřad vydá matriční doklad, nebo povolí nahlédnout do matriční knihy, popřípadě do sbírky listin a činit výpisy z nich jen omezenému okruhu subjektů.

Jedná se o:

- a) fyzickou osobu, které se zápis týká, nebo členy její rodiny, její sourozence a zplnomocněné zástupce,*
- b) orgány státu nebo orgány územních samosprávných celků pro úřední potřebu,*
- c) statutární orgány církví nebo duchovní jimi zmocněné, jde-li o matriční knihy vedené těmito církvemi do 31. prosince 1949 a*
- d) fyzickou osobu, která prokáže, že je to nezbytné pro uplatnění jejích práv před orgány státu nebo před orgány územních samosprávných celků.*

Z toho plyne, že tuto možnost tedy společnost, jejíž statutární orgán zemřel, mít nebude. Pokud by s ní tedy nespolečně pracoval rodinný příslušník zesnulého, bude si relevantní doklad muset obstarat sám soud.

4.4.4 Uplynutí funkčního období

Jelikož problematika uplynutí funkčního období je spjatá spíše s akciovou společností než se společností s ručením omezeným, nechám tuto eventualitu bez bližšího rozboru a budu se rovnou věnovat situaci, kdy odpadnou podmínky pro výkon funkce.

4.4.5 Nesplnění podmínek pro výkon funkce

Jak jsem již uvedla, podmínky pro zastávání funkce jednatele jsou vymezeny v § 194 odst. 7 obchodního zákoníku. Pokud v průběhu funkčního období přestane dotčená osoba požadované podmínky splňovat, je to důvodem pro zánik funkce. Podrobně se této otázce i dalším překážkám a jejich dopadu věnuji v subkapitole pojednávající o podmínkách pro výkon funkce jednatele.

¹⁰ Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů.

4.4.6 Zánik společnosti

Posledním ze zmiňovaných důvodů pro zánik funkce je již anoncovaný zánik společnosti. Je zřejmé, že společnost sice může po jistou dobu existovat i bez jednatele, tento poměr však není vzájemný, jednatel logicky bez společnosti být nemůže. Ve svém rozhodnutí o výmazu společnosti z obchodního rejstříku je současně dáno, že se vymazává i její statutární orgán.

5 Úkoly a povinnosti statutárního orgánu

Ve své práci jsem se již zaobírala jednáním statutárního orgánu jménem společnosti a obchodním vedením. Vedle těchto dvou prvotních oblastí jsou tu samozřejmě ještě další. Jedná se například o povinnosti ve vztahu ke společníkům, k valné hromadě, k rezervnímu fondu. Různé povinnosti se pojí také se společenskou smlouvou, obchodním rejstříkem, konkurzem a dalšími záležitostmi. Všem těmto bodům se budu věnovat v této kapitole.

5.1 Obchodní vedení

Jak jsem již zmiňovala, tak pod pojmem obchodní vedení se skrývá, podle převažujícího názoru, rozhodování o denních provozních záležitostech obchodní společnosti. Zejména tedy řízení a organizování její podnikatelské činnosti, s čímž jednoznačně souvisí i zabezpečení vedení účetnictví. Pro společnost s ručením omezeným se použije ustanovení § 134 obchodního zákoníku, ve kterém je uvedeno, že obchodní vedení společnosti náleží jednatelem a že v případě, kdy má společnost jednatelů více, se k rozhodnutí vyžaduje souhlas většiny jednatelů, ledaže by tento bod upravila společenská smlouva odlišně. To fakticky může vést v důsledku k tomu, že k přijetí rozhodnutí může dojít i menšinou nebo případně jediným jednatelem. Dále je třeba mít na zřeteli § 66 odstavec 4 obchodního zákoníku. Zde zákonodárce stanoví, že neurčí-li zákon, stanovy nebo společenská smlouva jinak, mohou se statutární a jiné orgány usnášet, jen je-li přítomna nadpoloviční většina jejich členů. K přijetí usnesení je zapotřebí souhlasu většiny přítomných členů s tím, že při rovnosti hlasů je rozhodující hlas předsedajícího. Je tedy patrné, že zákon výslovně umožňuje upravit si pro společnost tuto problematiku odlišně od základního pravidla.

Jaký dopad by ale mělo, když by jednatel nerespektoval rozhodnutí přijaté výše popsaným způsobem? Ve své podstatě by to znamenalo, že společnost by sice byla takovým svévolným jednáním zavázána tak jako tak, konkrétní jednatel by ale společnosti odpovídal za škodu, kterou by jí tímto činem způsobil.

V poslední řadě bych zde chtěla zdůraznit, že obchodní vedení není možné přenést na žádný jiný orgán a nepřipadá ani v úvahu založení zvláštního orgánu, který by jím byl pověřen.

S obchodním vedením společnosti úzce souvisí oprávnění jednat jménem společnosti. Bez něho by bylo řízení společnosti nepříliš dobře možné. Tomuto bodu se budu věnovat nyní.

5.2 Oprávnění jednat jménem společnosti

Jelikož společnost, jakožto osoba právnická, je pouze osobou fiktivní, je zřejmé, že je potřeba určit někoho, kdo bude oprávněn jednat jejím jménem. Tímto úkolem jsou ze zákona pověřeni statutární orgán, ve společnosti s ručením omezeným tedy její jednatel. Pokud společenská smlouva nestanoví jinak, je každý jednatel oprávněn jednat ve všech věcech samostatně.

Důležité je, že způsob jednání musí být uveden v návrhu na zápis do obchodního rejstříku a to i v případě, kdy se společenská smlouva od základního dispozitivního ustanovení neodchyluje.

Jestliže má společnost více než jednoho jednatele, existují různé možnosti, jak lze jejich jednání upravit:

- *samostatné jednání kteréhokoli člena statutárního orgánu*
- *společné jednání všech členů statutárního orgánu*
- *společné jednání několika (např. dvou nebo tří) členů statutárního orgánu*
- *určení osoby, která může jednat samostatně s kterýmkoli dalším, nebo několika dalšími členy*
- *samostatné nebo společné jednání osob výslovně (jmenovitě) určených*
- *vymezení některých věcí, ve kterých musejí členové statutárního orgánu jednat společně*
- *stanovení, že mohou členové statutárního orgánu jednat odlišně při písemných a odlišně při jiných úkonech.¹¹*

¹¹ Rada a kol. – Jednatelé s.r.o.. Představenstvo a.s., Linde, 2004, str. 69

5 Úkoly a povinnosti statutárního orgánu

Je tudíž přípustné, aby, podle předposledního bodu, byla hranice samostatného jednání vymezena například konkrétní výší částky, která se k rozhodnutí pojí, nebo ji takto vymežit vzhledem k nakládání – zejména prodeji nemovitostí.

Upravení způsobu, jakým statutární orgán jedná za společnost, je každopádně nutné odlišit od omezení jednatelského oprávnění. Takové omezení se uplatní pouze uvnitř společnosti, do obchodního rejstříku se nezapisuje a není účinné vůči třetím osobám. Z výše uvedeného vyplývá, že je rozsah jednatelského oprávnění statutárního orgánu ve své podstatě neomezený. Vztáhneme-li to k již zmíněným specifickým případům, kdy je lze omezit zakladatelským dokumentem, má takové omezení pouze vnitřní účinek a to i v případě, že by dotčená třetí osoba o tomto omezení věděla. V této problematice je obchodním zákoníkem vyloučena závaznost takového omezení vůči třetím osobám dokonce i v případě, že bylo zveřejněno. Jak jsem již uvedla, aby byla chráněna práva třetích osob, jsou právní úkony, které přesáhly pravomoc statutárního orgánu platné a pro společnost zavazující. Statutární orgán ale společnosti odpovídá za škodu tím způsobenou.

Dále bych se chtěla vyjádřit k možnosti provázat jednání jednatele a prokuristy. Prokuru upravuje § 14 obchodního zákoníku. Podnikatel jejím udělením zmocňuje prokuristu, vždy jen fyzickou osobu, ke všem právním úkonům, se kterými se setkává při provozu podniku, i když je k nim za jiných okolností vyžadována zvláštní plná moc. Ve vztahu k nemovitostem se vztahuje dispozitivní ustanovení, podle kterého je nesmí zcizovat ani zatěžovat, ledaže by to bylo výslovně uvedeno v udělení prokury. Jiná omezení prokury vnitřními ustanoveními nemají vůči třetím osobám dopad. Prokuru je možné udělit i více osobám. V tom případě je potřeba vymežit, jakým způsobem budou jednotliví prokuristé společnost zastupovat a jak budou při zastávání své funkce podepisovat. Čtvrtý odstavec výše citovaného paragrafu umožňuje v zásadě dvojí přístup. Prokuristé mohou být oprávněni jednat každý samostatně, nebo se souhlasem všech prokuristů nebo alespoň dvou z nich. Mimoto je zákonem určeno, že prokurista podepisuje tak, že k firmě podnikatele připojí dodatek označující prokuru a svůj podpis. Aby bylo udělení prokury účinné, musí být zapsáno do obchodního rejstříku a v případě více prokuristů musí být také přesně stanoveno, zda mohou všichni jednat samostatně, nebo kolik prokuristů musí jednat společně.

Jak to ale je s možností stanovit, že jednatel jedná společně s prokuristou? Jelikož *právnícká osoba jedná statutárním orgánem nebo za ni jedná zástupce*¹² je patrné, že zákon nepřipouští, aby se kombinovalo přímé jednání společnosti a jednání za ni. Mimoto je pravidlem, že statutárnímu orgánu musí být umožněno jednat o své vůle bez toho, aby do jeho rozhodování jakkoliv zasahovaly třetí osoby. Podle Ivana Rady¹³ se nepřípustnost požadavku společného jednání jednatele a prokuristy vztahuje i na případ, kdy by bylo omezení vnímáno a prezentováno jen jako omezení prokuristy jednatelem, protože by to ve svém důsledku znamenalo omezení prokury, které se do obchodního rejstříku nezapisuje a jako takové není účinné vůči třetím osobám.

V prvních dvou subkapitolách jsem se zabývala dvěma nejzákladnějšími povinnostmi statutárního orgánu. Nyní přejdu k dalším povinnostem, které však budou poněkud konkrétnější.

5.3 Povinnosti statutárního orgánu

Dále se zaměřím na jednotlivé povinnosti pojící se s funkcí jednatele: informování společníků a zápisy z jednání, disponování s rezervním fondem, povinnosti vztahující se k valné hromadě, k obchodnímu rejstříku a v neposlední řadě související s konkursem.

5.3.1 Informování společníků

§ 122 obchodního zákoníku stanoví, že ačkoliv společníci nemohou řídit a kontrolovat společnost individuálně, ale na valné hromadě, mají podle druhého jeho druhého odstavce zejména *právo požadovat od jednatelů informace o záležitostech společnosti a nahlížet do dokladů společnosti a kontrolovat tam obsažené údaje nebo k tomu zmocnit auditora nebo daňového poradce* a to tedy i mimo zasedání valné hromady.

Otázkou je, do jaké míry mají mít společníci přístup k obchodnímu tajemství. K obchodnímu tajemství se vyjadřuje v § 17 obchodního zákoníku jako k součásti práv náležejících k podniku. Pod obchodní tajemství řadí *veškeré skutečnosti obchodní, výrobní*

¹² Obchodní zákoník § 13 odst. 1

¹³ Rada a kol. – Jednatelé s.r.o.. Představenstvo a.s., Linde, 2004, str. 72

či technické povahy související s podnikem, které mají skutečnou nebo alespoň potenciální materiální či nemateriální hodnotu, nejsou v příslušných obchodních kruzích běžně dostupné, mají být podle vůle podnikatele utajeny a podnikatel odpovídajícím způsobem jejich utajení zajišťuje. Informace spadající pod obchodní tajemství by tedy zřejmě měla být poskytnuta jen tehdy, potřebují-li ji společníci nezbytně k výkonu svých práv a pokud současně bude zajištěno utajení takto poskytnutých informací. O tom, zda se jedná o obchodní tajemství rozhoduje dle svého vědomí a uvážení jednatel. Existuje ale možnost, aby valná hromada rozhodla, zda má být s daným údajem nakládáno jako s obchodním tajemstvím,¹⁴ nebo ho toho postavení zbaví. Následně může jednateli nařídit, aby informaci poskytl.

Vedle obchodního tajemství je jednatel povinen odmítnout sdělit i důvěrné informace popřípadě utajované skutečnosti (podle zvláštních právních předpisů).

Ačkoliv jednatelům společností s ručením omezeným není uložena povinnost pořizovat zápisy z jednání, je jistě vhodné tak činit. Mohou totiž v případě eventuálních sporů posloužit jako důkazní materiál ohledně uskutečněného hlasování.

5.3.2 Rezervní fond a disponování s ním

Již jsem v souvislosti s uspořádáním společnosti s ručením omezeným uvedla, že má, jakožto kapitálová společnost, povinnost vytvářet rezervní fond. Obchodní zákoník se k němu vyjadřuje v § 67 a § 124. Zde se dozvídáme, že jestliže není rezervní fond vytvořen již při vzniku společnosti, vytváří jej společnost v době a ve výši určené ve společenské smlouvě a to z čistého zisku vykazaného v řádné účetní závěrce za rok, v němž poprvé čistý zisk vytvoří. Pro společnost s ručením omezeným je požadována minimální výše přídělu ve výši 10 % z čistého zisku, která ale nesmí překročit 5 % z hodnoty základního kapitálu. Tento fond se ročně doplňuje o částku určenou ve společenské smlouvě nebo ve stanovách, nejméně však 5 % z čistého zisku, až do dosažení výše rezervního fondu určené ve společenské smlouvě nebo ve stanovách, nejméně však do výše 10 % základního kapitálu. Přitom v takovém rozsahu, v jakém je vytvářen podle obchodního zákoníku

¹⁴ Obchodní zákoník § 125 odst. 3 Valná hromada si může vyhradit rozhodování věcí, které jinak náleží do působnosti jiných orgánů společnosti

povinně, tedy do výše 10 % základního kapitálu je povolené jej použít pouze ke krytí ztrát společnosti. Pravomoci ohledně rozhodování o nakládání s rezervním fondem náleží primárně jednatelem, který určuje použití do zákonné výše. Mimoto pak může rozhodovat i valná hromada, pokud si tuto pravomoc vyhradí v souladu s § 125 odst. 3 obchodního zákoníku. Valná hromada rovněž rozhoduje o rozdělení zisku a úhradě ztrát z jiných zdrojů než je rezervní fond.¹

Na závěr bych ještě dodala, že určení podílu na zisku je možné teprve po doplnění rezervního fondu minimálně podle obchodního zákona, nebo v souladu se společenskou smlouvou z čistého zisku společnosti.

5.3.3 Povinnosti jednatele související s valnou hromadou

Jak již bylo zmíněno, valná hromada je nejvyšším orgánem společnosti. Nepanuje však shoda v názorech na její trvalost.

Zatímco I. Rada z ustanovení o společnosti s ručením omezeným s jediným společníkem, kdy se valná hromada nekoná a její působnost přebírá právě onen jediný společník vyvozuje, že *valná hromada jako orgán společnosti existuje jen v zákonem vymezených nebo vnitřními předpisy určených časových intervalech což znamená, že nemusí existovat po celou dobu trvání společnosti.*¹⁵ Hlavními argumenty I. Rady je, že pokud by valná hromada existovala stále, nebyl by přeci žádný důvod pro to, aby její působnost byla svěřena někomu třetímu. Rovněž se odvolává na první větu prvního odstavce § 130 obchodního zákoníku, že *společníci mohou přijímat rozhodnutí i mimo valnou hromadu.*

Proti němu stojí názor, že valná hromada je trvalého rázu a je třeba její existenci odlišit od jejího zasedání.

Je pravda, že jako jediný orgán může valná hromada plnit své úkoly jen na zasedáních. Mimo ně jí nejsou uloženy žádné povinnosti a nemá ani stálou strukturu, neboť si pokaždé volí svého předsedu a zapisovatele a také se jí nemusí účastnit titíž společníci. Dále valná hromada potřebuje součinnost jednatele k tomu, aby se mohla sejít. Výjimkou je § 129 odst. 2 obchodního zákoníku, podle kterého mohou o svolání valné hromady požádat

¹⁵ Rada a kol. – Jednatelé s.r.o.. Představenstvo a.s., Linde, 2004, str. 130

společníci, podílející se alespoň 10 % na základním kapitálu. Pokud jim jednatele do jednoho měsíce od doručení žádosti nevyhoví, mohou ji svolat sami. Také v případě, kdy chybí společnosti jednatel, přechází oprávnění svolat valnou hromadu na každého ze společníků.

Ke svolání valné hromady musí dojít minimálně jednou ročně (myšleno ve vztahu ke kalendářnímu roku), konkrétně do šesti měsíců od posledního dne účetního období, aby mohla být schválena účetní závěrka. § 128 v odst. 1 obchodního zákoníku připouští, aby společenská smlouva, popřípadě stanovy požadovaly kratší interval. Účetním obdobím je přitom dvanáct po sobě jdoucích měsíců. Společnost si tedy může svůj hospodářský rok stanovit na jakýchkoliv dvanáct následujících měsíců. Zejména v odvětvích s velkými sezónními výkyvy pak hospodářský rok nebude často odpovídat běžnému roku kalendářnímu. Podmínkou pro takovýto alternativním způsobem stanovený rok je, aby společnost s dostatečným předstihem, tedy minimálně tři měsíce před plánovanou změnou, vyrozuměla svého správce daně.

§ 193 obchodního zákoníku dále požaduje, aby statutární orgán svolal valnou hromadu bez zbytečného odkladu poté, co zjistí, že celková ztráta společnosti na základě jakékoliv účetní závěrky dosáhla takové výše, že při jejím uhrazení z disponibilních zdrojů společnosti by neuhrazená ztráta dosáhla poloviny základního kapitálu (nebo to lze s ohledem na všechny okolnosti předpokládat). Dále mu je tato povinnost uložena tehdy, když zjistí, že se společnost dostala do úpadku. Na valné hromadě pak navrhně zrušení společnosti nebo přijetí jiného opatření, nestanoví-li zvláštní právní předpis něco jiného. Tato problematika bude blíže probrána v subkapitole týkající se konkursu.

Již jsem zmínila, že jsou jednatele povinni svolat valnou hromadu na žádost společníků majících alespoň 10% základního kapitálu, konkrétně do měsíce po jejím obdržení. Otázkou je, zda je povinností svolání myšleno, že stačí rozeslat pozvánky a nebo se má již valná hromada přímo i sejít. V druhém případě by bylo nutné pozvánky poslat do 15 dnů od doručení žádosti. V prvním případě by měl jednatel na rozeslání čas celý měsíc a pokud by společnost chtěla předejít možnému znevýhodnění menšinových společníků (které hrozí při oddalování konání valné hromady, která by měla projednat jimi předkládané body), má možnost stanovit přesné lhůty ve společenské smlouvě.

5 Úkoly a povinnosti statutárního orgánu

Pokud by se valná hromada dva po sobě jdoucí roky nekonala, vystavuje se společnost nebezpečí postupu podle § 69 odst. 6 obchodního zákoníku. *Soud může na návrh státního orgánu nebo osoby, která osvědčí právní zájem, rozhodnout o zrušení společnosti a o její likvidaci.*

Členění valných hromad, které známe u akciových společností na řádné, mimořádné, náhradní (ustavující nevyjímaje) není u společností s ručením omezeným zavedeno. Pokud by se nesešel potřebný počet společníků, je postup pro svolání následující valné hromady identický, jako u valné hromady běžné.

Jednatel svolává valnou hromadu rozesláním písemných pozvánek, nebo použije jiný způsob upravený ve společenské smlouvě (např. telefonicky, ústně, zveřejněním). Rozeslání elektronickou poštou je požadováno za postačující. Je nesporné, že k tomu, aby bylo svolání řádné, musí být pozvánka určitá. To znamená, aby vedle termínu konání a programu jednání požadovanými zákonem obsahovala i firmu a sídlo společnosti, jejíž valná hromada se koná také místo, kde k ní dojde. Mimoto musí být pozvánka podepsaná. Pokud by tyto informace neobsahovala, jednalo by se o neurčitý úkon a tím pádem o úkon neplatný. Body, které nejsou na pozvánkách uvedeny, není možné projednat, ledaže by byli přítomní všichni společníci. Na rozdíl od úpravy akciové společnosti, není potřeba, aby se zařazením nového bodu souhlasili, samotná jejich přítomnost je dostačující.

Je samozřejmě možné, aby valná hromada trvala více než jeden den. Musí to však být uvedeno na pozvánce. V případě, že by byla přerušena bez předchozího ohlášení, jednalo by se o omezení práva účasti z toho důvodu, že by se nedalo vyloučit, že by se společníci nedostavivší se první den nechtěli přijít den druhý.

Základní úpravou je dáno, že pozvánky musí být rozeslány nejpozději patnáct dnů před konáním valné hromady. Není však vyloučeno, aby lhůtu upravila společenská smlouva odlišně. Převažujícím názorem je, že by v té době měla být již doručena. V případě odesílání pozvánky do zahraničí je tedy ohledu vhodné, aby měl jednatel na paměti delší putování zásilky. Společníci společnosti s ručením omezeným mají nicméně možnost vzdát se svého práva na včasné a řádné svolání valné hromady. Toto pravidlo obsahuje § 129 odst. 1 obchodního zákoníku a současně upřesňuje, že to může učinit prohlášením, *které musí být obsaženo v zápisu z valné hromady, popřípadě v notářském zápisu o rozhodnutí*

valné hromady, jinak musí mít formu notářského zápisu. Pokud by vymezená lhůta nebyla dodržena a společníci pozvánku neobdrželi včas, bylo by možné prohlásit rozhodnutí přijatá na valné hromadě za neplatná. Zde zdůrazňuji, že skutečně jde o možnost, neboť v § 130 odst. 3 obchodního zákoníku jsou zakotveny okolnosti, za kterých soud neplatnost nevysloví, a to jestliže:

- a) došlo k porušení právních předpisů, společenské smlouvy, zakladatelské listiny nebo stanov, jehož důsledkem je jen nepodstatné porušení práv osob oprávněných domáhat se rozhodnutí podle odstavce 1 nebo jiných osob, nebo jestliže porušení nemělo závažné právní následky,*
- b) by postupem podle odstavce 1 došlo k podstatnému zásahu do práv získaných v dobré víře třetími osobami,*
- c) byl pravomocně povolen zápis fúze, převodu jmění, rozdělení nebo změny právní formy do obchodního rejstříku, nebo*
- d) se vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady proto, že byla svolána v rozporu se zákonem, společenskou smlouvou nebo stanovami, domáhá jen osoba, která takto valnou hromadu svolala anebo se podílela na jejím svolání, anebo jestliže na valné hromadě, která byla svolána v rozporu se zákonem, byli přítomni všichni společníci anebo společníci, kteří na valné hromadě přítomni nebyli, následně projeví s usnesením souhlas.*

Otázkou, která není u společnosti s ručením omezeným výslovně řešena, je přípustnost odvolání (resp. odložení) valné hromady. Nejvhodnější je upravit tuto situaci ve společenské smlouvě. Tím se vyloučí veškeré pochybnosti. Lze se setkat s názory, že odložení či odvolání je přípustné, musí však být zachován princip nezneužívání a neznevýhodňování některého ze společníků a zásada poctivého obchodního styku.

Ještě bych doplnila, že pozvánka má být poslána nejen společníkům, nýbrž i členům dozorčí rady, kteří mají samozřejmě právo se zúčastnit valné hromady. Ve vztahu k povinné či nepovinné účasti jednatelů již obchodní zákoník není tak jednoznačný, neboť žádná taková výslovná úprava neexistuje. S ohledem na to, že vztah statutárního orgánu a společnosti podléhá přiměřeně režimu mandátní smlouvy, má společnost v pozici mandanta povinnost informovat mandátáře, tedy jednatele takovým způsobem, aby mohl náležitě zařizovat jeho záležitosti.

5 Úkoly a povinnosti statutárního orgánu

Domnívám se, s ohledem na § 129¹⁶ odst.3 obchodního zákoníku, že u společností s více jednatelem, postačí, aby se domluvili, který z nich se zúčastní. V případě, kdy má společnost s ručením omezeným jediného jednatele, bude jeho účast nezbytná (ledaže by společníci jednoho ze sebe předsednictvím pověřili). Mimoto budou jednatele povinni se dostavit, když je společníci v souladu s druhým odstavcem § 122 obchodního zákoníku vyzvou k předložení informací o záležitostech společnosti, aby mohli nahlížet do dokladů společnosti a kontrolovat je.

Má-li společnost jen jediného společníka, je jednatel (i dozorčí rada, pokud existuje) k účasti povinen v případě, kdy jej o to společník požádá. Toto vyplývá z § 132 odst. 2 obchodního zákoníku.

Na závěr, v souvislosti s přítomností statutárního orgánu, podotýkám, že i když budou jednatele valné hromady účastni, nedisponují oprávněním na ní zastupovat společníka.¹⁷

Z valné hromady je nutné pořádat zápis, který je za některých okolností možné nahradit notářským zápisem. Zastoupit jej není možné notářským zápisem, ve kterém notář pouze osvědčuje rozhodnutí orgánu právnické osoby. Lhostejno zda na žádost nebo vyžaduje-li to právní předpis nebo pokud je rozhodováno o skutečnostech zapisovaných do veřejných seznamů, podle § 80a zákona o notářích a jejich činnosti.

Notář je povinen osvědčit existenci právních jednání a formalit, ke kterým je právnická osoba, popřípadě její orgán povinen a při kterých byl notář přítomen, včetně jeho vyjádření o souladu s právními předpisy, a současně je povinen osvědčit, zda rozhodnutí orgánu právnické osoby, o němž sepisuje notářský zápis, bylo přijato, a uvést své vyjádření, zda obsah rozhodnutí je či není v souladu s právními předpisy a zakladatelskými dokumenty právnické osoby.

Případ, kdy může k nahrazení notářským zápisem dojít, je upraven v § 77 odst. 2 zákona o notářích a jejich činnosti, který zakotvuje vydávání osvědčení o průběhu valných hromad a schůzí právnických osob:

¹⁶ Valná hromada zvolí svého předsedu a zapisovatele. Do zvolení předsedy řídí valnou hromadu jednatel, popřípadě pověřený společník.

¹⁷ Obchodní zákoník § 126

5 Úkoly a povinnosti statutárního orgánu

(1) Notář osvědčí průběh valných hromad v notářském zápisu, v němž uvede místo a dobu konání valné hromady, zaznamená přijatá usnesení a z průběhu valné hromady vše, co je důležité pro posouzení řádného postupu jednání.

(2) Notář může vyzvat předsedu valné hromady a nejvýše další dvě zúčastněné osoby, aby notářský zápis podepsali. Totožnost účastníků valné hromady nemusí být zjišťována.

Zápis z valné hromady společnosti s ručením omezeným dle § 120 odst. 4 obchodního zákoníku s odkazem na § 188 odst. 2 téhož předpisu musí obsahovat:

- a) firmu a sídlo společnosti,*
- b) místo a dobu konání valné hromady,*
- c) jméno předsedy valné hromady, zapisovatele, ověřovatelů zápisu a osob pověřených sčítáním hlasů,*
- d) popis projednání jednotlivých bodů programu valné hromady,*
- e) rozhodnutí valné hromady s uvedením výsledku hlasování,*
- f) obsah protestu akcionáře, člena představenstva nebo dozorčí rady týkajícího se rozhodnutí valné hromady, jestliže o to protestující požádá.*

Mimoto je k zápisu nutné přiložit návrhy a prohlášení, prezentovaná k projednání valné hromadě, a listinu přítomných na valné hromadě.¹⁸

Zápis jako takový pořizuje zvolený zapisovatel, za jeho konečné vyhotovení však odpovídá již jednatel, který jej musí následně na náklady společnosti a bez zbytečného odkladu rozeslat společníkům. Dále je pak povinen zápisy archivovat po celou dobu trvání společnosti s tím, že v případě jejího zrušení bez likvidace přechází posledně citovaná povinnost na jejího právního nástupce.

Zápisy nejsou do sbírky listin obchodního rejstříku povinně zakládány, ledaže by obsahovaly podle § 38i odst. 1 písmeno b) *rozhodnutí o volbě nebo jmenování, odvolání nebo doklad o jiném ukončení funkce osob, které jsou statutárním orgánem nebo jeho členem, likvidátorem, správcem konkursní podstaty, vyrovnacím správcem, nuceným správcem anebo vedoucím organizační složky podniku nebo které jsou jako zákonem*

¹⁸ Obchodní zákoník § 188 odst. 3

upravený orgán nebo jako jeho členové jsou oprávněny zavazovat společnost nebo ji zastupovat před soudem anebo se takto podílejí na řízení nebo kontrole společnosti.

V takovém případě by totiž vznikla společnosti povinnost založit do sbírky listin i zápis o valné hromadě. Dále jednatele vyrozumí obchodní rejstřík tehdy, došlo-li ke změně společenské smlouvy. V tom případě má povinnost doložit listiny prokazující relevantní skutečnost a s úplné aktuální znění společenské smlouvy.

5.3.4 Povinnosti jednatele vůči obchodnímu rejstříku

V další části se zaměřím na jednotlivé jednateľovy povinnosti ve vztahu k obchodnímu rejstříku.

Je zřejmé, že návrhy na zápis do obchodního rejstříku podepisují jednatele a jednají tak jménem společnosti, která jako aktivně legitimovaná osoba, jíž se zápis týká, návrh podává. Ustanovení § 112 odst. 1 obchodního zákoníku nicméně vzbuzuje jisté dohady o tom, kdo je osobou podávající návrh na prvozápis, neboť pouze upravuje, že tento návrh podepisují všichni jednatele. Jelikož společnost vzniká a získává právní subjektivitu až zápisem do obchodního rejstříku, ona sama tedy podat návrh ještě nemůže. Není nejspíš ani vhodné nejasnost řešit přes § 64 obchodního zákoníku upravující jednání jménem společnosti před zápisem do obchodního rejstříku. Z toho plyne, že takto jednat možné je, ale v případě, kdy by společnost toto jednání ve lhůtě třech měsíců neschválila, byl by z něho zavázán ten, kdo jednal. V tomto případě by tedy závazky přebíral právě statutární orgán. Konstrukce je zřejmě nepoužitelná, neboť si lze jen těžko představit, že by po zapsání společnosti statutární orgán svolával valnou hromadu, která by se zápisem měla vyslovit souhlas.

Převažuje tedy názor, že návrh podává jednatel (resp. všichni jednatele) vlastním jménem. Jak ustanovení § 34 tak § 112 odst. 1 obchodního zákoníku jsou ve vztahu k § 31 odst. 1 a 2 obchodního zákoníku vnímány jako speciální. A oprávnění jednatelů podat návrh na prvozápis společnosti vlastním jménem lze vnímat jako zvláštní druh zákonného zmocnění.

Podpisy na návrhu musí být samozřejmě úředně ověřeny a návrh musí být podán do devadesáti dnů od založení společnosti nebo od doručení průkazu živnostenského či jiného

podnikatelského oprávnění. Nebude-li návrh podán ve stanovené lhůtě, není již na základě daného průkazu podnikatelského oprávnění možné návrh na zápis do obchodního rejstříku podat.

V ostatních případech vzniká společnosti povinnost podat příslušný návrh na zápis do obchodního rejstříku bez zbytečného odkladu po vzniku rozhodné skutečnosti, která má být do obchodního rejstříku zapsána.

V případě, že výše uvedená osoba nepodá návrh na zápis ve lhůtě patnácti dnů ode dne, kdy jí povinnost podat tento návrh vznikla, dochází k rozšíření aktivní legitimace i na další osoby a návrh může nadále podat rovněž osoba, která na podání doloží právní zájem a k návrhu přiloží předepsané listiny.

Ještě doplním, že, mimo obecného zakotvení povinnosti oznámit obchodnímu rejstříku změnu zapisovaných údajů, je ještě speciálně zmíněna povinnost informovat jej o splacení celého vkladu každého společníka.¹⁹

5.3.5 Povinnosti jednatele související s konkursem

Doposud jsem se zabývala povinnostmi plynoucími z obchodního zákoníku. Vedle nich se setkáváme i s dalšími povinnostmi jednatele souvisejícími s konkursem. Ty jsou v současné době upraveny zákonem č. 328/1991 Sb. o konkursu a vyrovnání, který však bude již od 1. července 2007 nahrazen zákonem insolvenčním. Je zřejmé, že se k této problematice vztahují i některé paragrafy zákoníku obchodního.

Na úvod bych chtěla uvést, že zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání si klade za cíl uspořádání majetkových poměrů dlužníka, který je v úpadku. Oproti tomu nový zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) řeší jak úpadek již nastalý, tak i úpadek teprve hrozící.

¹⁹ Obchodní zákoník § 113 odst. 1

5 Úkoly a povinnosti statutárního orgánu

Oba zákony přitom definují úpadek podobným způsobem, ale insolvenční zákon přináší upřesnění některých pojmů, zejména pak lhůt.²⁰ K hrozícímu úpadku se vyjadřuje pouze zákon insolvenční v § 3 odst. 4 tak, že *o hrozící úpadek jde tehdy, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že dlužník nebude schopen řádně a včas splnit podstatnou část svých peněžitých závazků.*

Na tomto místě bych chtěla zmínit tři z povinností, se kterými se musí statutární orgán, v souvislosti s úpadkem společnosti, vypořádat, jedná se o:

- povinnost podat návrh na prohlášení konkursu
- povinnost sestavit seznam majetku a závazků
- povinnost svolat valnou hromadu.

Prvotní je především povinnost statutárního orgánu podat **návrh na prohlášení konkursu**. Tato povinnost je vymezena v § 3 zákona o konkursu a vyrovnání, který stanoví, že právnická osoba, která je v úpadku, je povinna bez zbytečného odkladu podat návrh na prohlášení konkursu. Pokud je právnická osoba v likvidaci, pak má tuto povinnost, jen je-li předložena. Toto se přímo dotýká právě statutárního orgánu, neboť je to on, kdo jedná jménem společnosti.

20

Zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání § 1

(1) Účelem tohoto zákona je uspořádání majetkových poměrů dlužníka, který je v úpadku.

(2) Dlužník je v úpadku, jestliže má více věřitelů a není schopen po delší dobu plnit své splatné závazky. Jestliže dlužník zastavil platby, má se za to, že není schopen po delší dobu plnit své splatné závazky.

(3) Fyzická osoba, je-li podnikatelem, a právnická osoba je v úpadku i tehdy, jestliže je předložena. O předložení jde tehdy, jestliže tato osoba má více věřitelů a jestliže její splatné závazky jsou vyšší než její majetek; do ocenění dlužníkovy majetku se zahrne i očekávaný výnos z pokračující podnikatelské činnosti, lze-li příjem převyšující náklady při pokračování podnikatelské činnosti důvodně předpokládat.

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, § 3 Úpadek

(1) Dlužník je v úpadku, jestliže má

a) více věřitelů a

b) peněžité závazky po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti a

c) tyto závazky není schopen plnit

(dále jen "platební neschopnost").

(2) Má se za to, že dlužník není schopen plnit své peněžité závazky, jestliže

a) zastavil platby podstatné části svých peněžitých závazků, nebo

b) je neplní po dobu delší 3 měsíců po lhůtě splatnosti, nebo

c) není možné dosáhnout uspokojení některé ze splatných peněžitých pohledávek vůči dlužníku výkonem rozhodnutí nebo exekucí, nebo

d) nesplnil povinnost předložit seznamy uvedené v § 104 odst. 1, kterou mu uložil insolvenční soud.

(3) Dlužník, který je právnickou osobou nebo fyzickou osobou - podnikatelem, je v úpadku i tehdy, je-li předložena. O předložení jde tehdy, má-li dlužník více věřitelů a souhrn jeho závazků převyšuje hodnotu jeho majetku. Při stanovení hodnoty dlužníkovy majetku se přihlíží také k další správě jeho majetku, případně k dalšímu provozování jeho podniku, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že dlužník bude moci ve správě majetku nebo v provozu podniku pokračovat.

Jestliže je společnost předlužena, potom má povinnost podat návrh na konkurz i jednatel, a je-li právnická osoba v likvidaci, její likvidátor. V případě, že ji nesplní, odpovídá věřitelům za škodu, která jim tím vznikne, ledaže prokáže, že škodu nezavinil. Tato odpovědnost se společná a nerozdílná pro všechny, kdo jdou odpovědní.

Výše uvedená povinnost statutárního však rozhodně nemůže být považovaná za splněnou, pokud řízení o návrhu na prohlášení konkursu bylo jeho vinou opět zastaveno nebo jestliže byl návrh na prohlášení konkursu zamítnut.

Alternativním postupem, který může jednatel zvolit, je podání návrhu na vyrovnání. Nebude-li však vyrovnání povoleno nebo potvrzeno, je následně povinen do patnácti dnů podat návrh na prohlášení konkursu.

Na tomto místě bych ještě ráda doplnila, že podle § 4 odst. 1 zákona o konkursu a vyrovnání může návrh na prohlášení konkursu podat dlužník nebo i kterýkoliv z jeho věřitelů. Věřitel musí doložit, že má proti dlužníkovi splatnou pohledávku, a uvést okolnosti, které osvědčují úpadek dlužníka. K návrhu připojuje listiny, kterých se v návrhu dovolává.

Podává-li návrh dlužník, musí rovněž uvést okolnosti, které osvědčují jeho úpadek. K návrhu připojí dále seznam svého majetku a závazků, o kterém budu pojednávat níže.

Jak jsem již uvedla, další důležitou povinností je **sestavení seznamu majetku a závazků**. A to jak v případě, kdy podává návrh dlužník, tak věřitel. V prvním případě jej dlužník přikládá jej již k samotnému návrhu. Uvede v něm adresy všech dlužníků a věřitelů. § 4 odst. 3 zákona o konkursu a vyrovnání že dále požaduje, aby dlužník seznam podepsal a výslovně v něm prohlásil, že je správný a úplný. V druhém případě, kdy návrh na prohlášení konkursu, podává věřitel, se použije ustanovení uvedené v § 4a odst. 1 písm. b) zákona o konkursu a vyrovnání. Poté, co soud doručí návrh na prohlášení konkursu dlužníkovi, je tento povinen na výzvu soudu sestavit seznam svého majetku a závazků s uvedením svých dlužníků, věřitelů a jejich adres. I tento seznam musí dlužník podepsat a výslovně o něm prohlásit, že je správný a úplný. Odevzdat jej musí soudu ve lhůtě jím určené, tato lhůta však nesmí být kratší než patnáct dnů. Lhůta pro předložení seznamu se počítá od okamžiku doručení výzvy soudu dlužníkovi. Mimoto je vypracování a předložení seznamu požadováno i § 17 odst. 2 zákona o konkursu a vyrovnání, kdy má být spolu

5 Úkoly a povinnosti statutárního orgánu

s účetnictvím předložen správci konkursní podstaty ve lhůtě třiceti dnů od prohlášení konkursu. Cílem je umožnit kvalifikované zjištění konkursní podstaty a to i bez vyzvání soudem.

Insolvenční zákon navíc požaduje, aby součástí vypracovaného seznamu byl i soupis zaměstnanců a upřesňuje, co mají jeho jednotlivé části obsahovat.²¹

Zákon o konkursu a vyrovnání se v § 4 odst. 3 pokusil předejít tomu, aby se osoby povinné sestavit seznam majetku a závazků (statutární orgán, likvidátor, nucený správce) na poslední chvíli zbavili svých povinností. Zákon zde totiž mezi osoby povinné zahrnul i ty jednatele, likvidátory a nucené správce, kteří ze své funkce odstoupili v posledních dvou měsících před podáním návrhu na prohlášení konkursu anebo po podání tohoto návrhu. V tomto ohledu je třeba podotknout, že stále existuje možnost toto ustanovení obejít, když se se společností domluví na svém odvolání. Prokázat obcházení zákona není prakticky možné.

Nyní se zaměřím na poslední ze tří povinností, kterými se v souvislosti s úpadkem zabývám. Jedná se o **povinnost svolat valnou hromadu**, která je jak pro akciovou společnost tak pro společnost s ručením omezeným upravena § 193 odst. 1 obchodního

21

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení § 104

1) Podá-li insolvenční návrh dlužník, je povinen k němu připojit

- a) seznam svého majetku včetně svých pohledávek s uvedením svých dlužníků (dále jen "seznam majetku"),
- b) seznam svých závazků s uvedením svých věřitelů (dále jen "seznam závazků"),
- c) seznam svých zaměstnanců,
- d) listiny, které dokládají úpadek nebo hrozící úpadek.

(2) V seznamu majetku je dlužník povinen označit jednotlivě svůj majetek, včetně pohledávek. U pohledávek stručně uvede skutečnosti, na kterých se zakládají, a uvede jejich výši; výslovně se dále vyjádří k jejich dobytosti. U majetku, včetně pohledávek, o kterých probíhá soudní nebo jiné řízení, nebo ohledně nichž již bylo příslušným orgánem rozhodnuto, dlužník tato řízení (rozhodnutí) označí.

(3) V seznamu závazků je dlužník povinen jako své věřitele označit všechny osoby, o kterých je mu známo, že vůči němu mají pohledávky nebo jiná majetková práva, nebo které vůči němu pohledávky nebo jiná majetková práva uplatňují. Jsou-li věřiteli dlužníka osoby dlužníkovi blízké nebo osoby, které tvoří s dlužníkem koncern²¹⁾, musí dlužník tyto skutečnosti výslovně uvést. Dlužník v seznamu závazků stručně uvede, které z pohledávek svých věřitelů popírá co do důvodu nebo co do výše a proč. Má-li dlužník věřitele, o kterých je mu známo, že proti němu mají právo na uspokojení ze zajištění, nebo kteří toto právo proti němu uplatňují, uvede je odděleně. U pohledávek těchto věřitelů dále označí věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty, u kterých se uplatňuje uspokojení ze zajištění, včetně údaje o tom, které movité věci se nacházejí v držení věřitele nebo třetí osoby, dále označení druhu zajištění a důvodu jeho vzniku. Dále dlužník uvede, zda a v jakém rozsahu právo na uspokojení ze zajištění popírá a proč.

(4) Nemá-li dlužník žádné zaměstnance nebo žádné dlužníky, uvede to v seznamech výslovně. Pro označení osob v seznamech platí § 103 odst. 1 obdobně. Předložené seznamy musí dlužník podepsat a výslovně v nich uvést, že jsou správné a úplné.

5 Úkoly a povinnosti statutárního orgánu

zákoníku. Pro společnost s ručením omezeným. je propojení na uvedený paragraf zajištěno odkazem z § 128 odst. 2 obchodního zákoníku.

Podle zmíněného ustanovení musí jednatel valnou hromadu svolat ve dvou případech:

1. Zjistí-li, že celková ztráta společnosti na základě jakékoliv účetní závěrky dosáhla takové výše, že při jejím uhrazení z disponibilních zdrojů společnosti by neuhrazená ztráta dosáhla poloviny základního kapitálu nebo to lze s ohledem na všechny okolnosti předpokládat.

2. Zjistí-li, že se společnost dostala do úpadku.

V obou situacích tak učiní bez zbytečného odkladu a navrhne valné hromadě buď zrušení společnosti nebo přijetí jiného opatření, nestanoví-li zvláštní právní předpis něco jiného.

Takovým řešením může být například restrukturalizace společnosti, prodej nepotřebného zařízení, snížení nákladů nebo i vytvoření příplatkového fondu podle § 121 obchodního zákoníku až do výše poloviny základního kapitálu. Jistě je možné si představit, že bude předložen i jen formální a nepřilíš vážně myšlený business plán. V tom případě je třeba si uvědomit, že jeho schválením nebude včasné přijato skutečné účinné řešení, což může vést ke vzniku škody. Statutární orgán pak bude v situaci, kdy bude odpovídat za škodu.

Ve vazbě na první případ, kdy jednatel musí svolat valnou hromadu, si je nicméně třeba uvědomit, že u některých typů společností nebude ani přítomnost ztráty přesahující polovinu základního kapitálu signalizovat problém. Jedná se například o sportovní kluby, které mají významnou část zdrojů vázanu v investicích do hráčů, které ovšem nemůže vykazovat jako svůj majetek. V takovém případě postačí, aby jednatel společnost o ztrátě informoval.

V souvislosti s druhým případem, tedy zjištěním úpadku společnosti, je třeba vzít v potaz ustanovení zvláštního právního předpisu, tedy zákona o konkursu a vyrovnání. Podle jeho ustanovení pod § 3 odst. 1, 2 a 4 má statutární orgán pouze možnost volby mezi podáním návrhu na konkurs nebo na vyrovnání.

5 Úkoly a povinnosti statutárního orgánu

Na závěr tohoto oddílu bych ještě chtěla poznamenat, že mimo výše zmíněných jednotlivých povinností existuje ještě řada dalších. V zásadě všude tam, kde je vyžadován nějaký úkon společnosti, ujímá se jej statutární orgán.

V další části se budu opět věnovat povinnostem jednatelů, tentokrát ale z poněkud jiného úhlu pohledu, podívám se na ně v poněkud obecnější rovině.

6 Základní principy výkonu funkce statutárního orgánu

V této kapitole se zaměřím na obecné povinnosti nebo řekněme na základní zásady jimiž jsou statutární orgány povinny se řídit při všech úkonech. Budu pojednávat o:

- povinnosti vykonávat funkci s péčí řádného hospodáře
- povinnosti jednat v souladu se zájmy společnosti
- povinnosti vykonávat funkci osobně
- povinnosti mlčenlivosti

a dále se budu zabývat povinnostmi respektovat tři důležité zákazy:

- zákaz konkurence
- zákaz vnitřního obchodování a
- zákaz nekalé soutěže.

6.1 Péče řádného hospodáře

Péči řádného hospodáře, lze charakterizovat tak, že statutární orgán má postupovat obezřetně a dbát na potřeby a zájmy společnosti. Nemusí disponovat odbornou kvalifikací vázanou na konkrétní předmět podnikání, ale má pečovat o to, aby záležitosti společnosti byly vyřízeny co nejlépe. K tomu účelu si statutární orgán může vyžádat odbornou pomoc, pokud je to třeba. Požadavek péče řádného hospodáře je tedy požadavkem vyžadujícím plnění povinností na určité odborné úrovni, která však nemusí dosahovat úrovně odborníka v dané oblasti, měl by mít znalosti z oblasti ekonomické, být schopen řídit společnost a uplatňovat své nové znalosti v činnosti společnosti.

Od statutárního orgánu je vyžadováno aktivní plnění povinností. Není přípustné, aby nedostatek času případně nedostatek znalostí nutných k výkonu funkce byly vnímány jako důvod pro zanedbání péče řádného hospodáře.

V případě sporu, zda jednatel vykonával funkci s péčí řádného hospodáře, je důkazní břemeno přeneseno právě na daného jednatele. Cílem je ochránit společníky před nekalým jednáním statutárního orgánu.

Povinnost vykonávat funkci s péčí řádného hospodáře je dále propojena s povinností loajality. Ta doposud není v našem právním řádu výslovně upravena, ale dovozuje se z ustanovení o mandátní smlouvě podle obchodního zákoníku.

6.2 Jednání v souladu se zájmy společnosti

S povinností výkonu funkce s péčí řádného hospodáře koresponduje povinnost jednat v souladu se zájmy společnosti. Je tudíž zakázáno, aby statutární orgán jednal ve svém vlastním zájmu nebo v zájmu nějaké třetí osoby. Součástí povinnosti jednat v souladu se zájmy společnosti je i povinnost řídit se zásadami a pokyny schválenými valnou hromadou, která je zakotvena v § 135 odst. 2 odkazujícím na § 194 odst. 5. Výslovně se však uvádí, že povinnost respektovat instrukce schválené valnou hromadou není bezvýhradná. Dodržovány totiž být nemusí, pokud by nebyly v souladu s právními předpisy nebo stanovami, nebo pokud by se pokyny (ne však již obecnější zásady) týkaly obchodního vedení společnosti. Stanovení jistých zásad, rozuměno všeobecných pravidel pro přijímání rozhodnutí, zapovězeno není.

Jakým způsobem má ale statutární orgán postupovat, jestliže budou pokyny udělené valnou hromadou nevhodné, ne však přímo protiprávní? V tom případě je musí jednatel respektovat, ale s ohledem na požadavek péče řádného hospodáře, je povinen na nevhodnost pokynu valnou hromadu upozornit. Jestliže i poté na svém pokynu bude valná hromada trvat, musí se jí statutární orgán podřídit. Pokud by jednatel valnou hromadu výše uvedeným způsobem neupozornil, nemohl by být sice postihnut za neplnění povinností s péčí řádného hospodáře, ale vystavoval by se pravděpodobně jiným sankcím přímo od společnosti. Může být postihnut například odvoláním z funkce, snížení finanční odměny za výkon funkce aj.

Ve společenské smlouvě může být navíc zakotveno, že je jednání statutárního orgánu podmíněno souhlasem dozorčí rady. Dozorčí rada sice neuděluje přímo pokyny, vyslovuje nicméně souhlas nebo nesouhlas s určitým jednáním.

6.3 Osobní výkon funkce

Požadavek osobního výkonu funkce je uveden v obchodním zákoníku v § 66 odst. 2, podle kterého je závazek k výkonu funkce závazkem osobní povahy. Z této úpravy tedy zřetelně vyplývá, že se statutární orgán nemůže nechat při formulování cílů a strategie společnosti zastoupit.

6.4 Povinnost mlčenlivosti

Statutární orgán je povinen zachovávat mlčenlivost o důvěrných informacích a veškerých skutečnostech, jejichž vyjádření by mohlo nepříznivě ovlivnit či ohrozit existenci společnosti.

Z výše uvedeného lze usoudit, že půjde o informace a skutečnosti, které budou, alespoň zpočátku, dostupné jen statutárnímu orgánu a nebude v zájmu společnosti, aby se rozšířily mezi další osoby.

Důvěrná informace pak bude považována za širší pojem než obchodní tajemství podle § 17 obchodního zákoníku. Obchodní tajemství je vymezeno jako veškeré skutečnosti obchodní, výrobní nebo technické povahy související s podnikem, které mají skutečnou, nebo alespoň potencionální materiální či nemateriální hodnotu, nejsou v příslušných kruzích běžně dostupné, mají být podle vůle podnikatele utajeny a podnikatel jejich utajení odpovídajícím způsobem zajišťuje. Lze si však představit, že důvěrná informace nemusí být obchodní, technické ani výrobní povahy a přesto bude souviset s podnikem, nebo naopak bude souviset s podnikem jiného soutěžitele.

Je důležité si uvědomit, že prozračením je sdělení jakýmkoliv způsobem. Nemusí nutně jít o hromadné šíření, ale i o komunikaci "mezi čtyřma očima". Na druhé straně však není možné vnímat povinnost mlčenlivosti absolutně. Je zřejmé, že obchodní partner nebo

investor bude chtít před uzavřením obchodu znát i informace, které by bylo možné označit za důvěrné, a že bez sdělení těchto podkladů nemusí k žádnému obchodu dojít. O porušení povinnosti mlčenlivosti se nebude jednat, jestliže statutární orgán zaváže daného investora či obchodního partnera rovněž povinností mlčenlivosti o poskytnutých informacích.

6.5 Zákaz konkurence

Zákaz konkurence je obecně upraven v § 65 obchodního zákoníku a pro společnost s ručením omezeným je pak konkretizován v § 135 obchodního zákoníku.

V prvním zmíněném paragrafu v druhém odstavci se dozvídáme, že je společnost oprávněna požadovat, aby osoba, která tento zákaz porušila, vydala prospěch z obchodu, při kterém porušila zákaz konkurence, nebo převedla tomu odpovídající práva na společnost. Tím není dotčeno právo na náhradu škody. Dále stanovuje lhůtu pro uplatnění práv, a to jak objektivní jednoho roku od vzniku práv, tak subjektivní vymežující tři měsíce ode dne, kdy se společnost o skutečnosti dověděla. Zmeškáním však opět není dotčeno právo na náhradu škody.

Účelem zákazu konkurence je zabránit tomu, aby ti, kteří jsou dopodrobna informováni o fungování, situaci a plánech té které společnosti, ji poškozovali. Nejedná se pouze o zabránění úniku informací, ale směřuje proti každému jednání statutárního orgánu, který by díky svým vědomostem o společnosti získal výhodu pro sebe nebo pro třetí osobu, a to právě vůči dané společnosti.

Proto, aby se jednalo o zákaz konkurence ve smyslu zákona, musí být naplněny následující znaky:

- osobou, která jedná, musí být statutární orgán společnosti
- takovýmto svým jednáním sleduje svůj vlastní zájem, který se neshoduje se zájmy společnosti a
- realizace jeho zájmů poškozují zájmy, zejména pak majetkové, společnosti.

Zákaz konkurence se tedy snaží zamezit jednatelům, členům případné dozorčí rady a pokud to společenská smlouva stanoví i společníkům v tom, aby nepoctivě jednali

v neprospěch společnosti. Dále společnosti umožňuje, aby jí byla nahrazena újma, která v důsledku zakázaného jednání vznikla.

§ 136 odst. 1 obchodního zákoníku vymezuje konkrétní okruh aktivit jednatele, na které se zákaz konkurence vztahuje :

- a) podnikání v oboru stejném nebo obdobném oboru podnikání společnosti a vstupování se společností do obchodních vztahů,*
- b) zprostředkovávání nebo obstarávání pro jiné osoby obchodů společnosti,*
- c) účastnění se na podnikání jiné společnosti jako společník s neomezeným ručením nebo jako ovládající osoba jiné osoby se stejným nebo podobným předmětem podnikání, a*
- d) vykonávání činnosti jako statutární orgán nebo člen statutárního nebo jiného orgánu jiné právnické osoby se stejným nebo s obdobným předmětem podnikání, ledaže jde o koncern.*

Zákaz konkurence je konstruován takovým způsobem, aby působilo pouze po dobu, kdy daná osoba zastává funkci statutárního orgánu. Skončí-li výkon funkce, skončí i zákaz konkurence.

Pro následující období je možné sjednat konkurenční doložku.

6.6 Zákaz vnitřního obchodování

Další zákaz, kterým jsou jednatele svázáni je zákaz vnitřního obchodování, který bývá také někdy označován jako opatření proti konfliktu zájmů.

§ 135 odst. 2 obchodního zákoníku upravující společnosti s ručením omezeným odkazuje na § 196a téhož zákona. Cílem tohoto ustanovení je zamezit reálně možnému konfliktu zájmů společnosti a dalších osob, které mohou jménem či v zastoupení této společnosti činit právní úkony, a také dalších osob, které mohou ovlivňovat chod společnosti.

§ 196a obchodního zákoníku se zaměřuje na dva okruhy smluv, u kterých stojí proti sobě jako smluvní strany společnost a v něm vyjmenované osoby. Odstavec 1 se zabývá smlouvou o úvěru, smlouvou o půjčce, smlouvou o zajištění závazků a smlouvou o bezplatném převodu majetku. Aby byl výše uvedený paragraf aplikován, musí u smlouvy o

zajištění závazků být společnost tím, kdo zajištění poskytuje, u smlouvy o bezplatném převodu pak musí být na straně převádějícího. U smlouvy o úvěru a smlouvy o půjčce není rozhodující, zda je společnost na straně dlužníka či věřitele, § 196a se totiž použije vždy.

U čtyř výše zmíněných smluv bude omezující režim aplikován jen pokud ji bude uzavírat společnost s ručením omezeným s některou z osob uvedených v § 196a odstavcích 1 a 2 obchodního zákoníku. Těmito osobami jsou:

- jednatel společnosti
- člen dozorčí rady
- prokurista
- jiná osoba, která je oprávněna jménem společnosti takovou smlouvu uzavřít
- jiná osoba, jejímž jménem nebo za niž je oprávněn takovou smlouvu uzavřít jednatel, člen dozorčí rady, prokurista nebo jiná osoba oprávněná za společnost takovou smlouvu uzavřít nebo osoba jim blízká
- osoba blízká jednatele, členu dozorčí rady, prokuristovi nebo jiné osobě oprávněné takovou smlouvu uzavřít za společnost.

Podle § 116 občanského zákoníku je za osobu blízkou považován *příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel, partner podle zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství. Jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, jestliže by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní.*

S takto uvedenými osobami je možné smlouvu o úvěru, půjčce, bezúplatném převodu a zajištění závazku uzavřít pouze za předpokladu, že bude uzavřena za podmínek obvyklých v obchodním styku a bude předem schválena valnou hromadou. Jestliže by tyto podmínky splněny nebyly, ani když by valná hromada udělila souhlas ex post, nebyla by smlouva uzavřena platně.

Za bezúplatný převod obvyklý v obchodním styku zřejmě půjde při převodu majetku u příležitosti významných událostí, případně životních výročí za předpokladu, že hodnota majetku bude adekvátní dané příležitosti.

Existují ovšem výjimky. Při poskytnutí úvěru či půjčky ovládající osobou osobě jí ovládané je sleveno z dodržení požadavku předchozího schválení valnou hromadou²² a u bezplatného převodu majetku společnosti na společníka není vyžadováno dodržení podmínek obvyklých v obchodním styku.

Druhý okruh vztahů, které jsou upraveny v § 196a jsou ty převody, kterými společnost úplatně nabývá majetek společníků nebo osob, u kterých hrozí konflikt zájmů. Dále se vztahuje na ty situace, kdy na tyto osoby společnost převádí majetek mající ke dni nabytí majetku hodnotu alespoň 10 % základního kapitálu.

Kdo tedy spadá do kategorie osob, u nichž existuje potencionální nebezpečí konfliktu zájmů při převádění majetku? Ivan Rada uvádí následující výčet:²³

- zakladatel
- společník
- osoba jednající ve shodě se společníkem
- jednatel společnosti
- člen dozorčí rady
- prokurista
- jiná osoba, která je oprávněna jménem společnosti takovou smlouvu uzavřít
- osoba blízká jednatelem, členovi dozorčí rady, prokuristovi nebo jiné osobě oprávněné jménem společnosti takovou smlouvu uzavřít
- osoba ovládaná společností
- osoba, se kterou společnost tvoří koncern.

Ohledně hodnoty převáděného majetku stanoví § 196a odst. 3 obchodního zákoníku, že musí být stanovena znalce. Pro postup ohledně jmenování znalce a pro jeho odměňování se použije § 59 odst. 3 obchodního zákoníku. Návrh na jmenování znalce podává společnost k obecnému soud navrhovatele. Soud není návrhem osoby znalce vázán, ale musí o návrhu na určení znalce rozhodnout do patnácti dnů od doručení návrhu. Odměnu za zpracování posudku znalce hradí společnost a stanoví se dohodou. Jestliže se na výši odměny nedohodnou, určí ji na návrh kteréhokoliv účastníka soud, který znalce jmenoval. To se

²² Obchodní zákoník § 196a odst. 2

²³ Rada a kol. – Jednatelé s.r.o.. Představenstvo a.s., Linde, 2004, str. 115 a 116

nicméně nevztahuje na převod majetku v rámci běžného obchodního styku a na nabytí z podnětu nebo pod dozorem státního orgánu nebo na nabytí na burze či obdobném regulovaném trhu.²⁴

Mimoto je souhlas valné hromady s převodem majetku vyžadován jen tehdy, pokud k němu dochází do 3 let od vzniku společnosti.

6.7 Zákaz nekalé soutěže

Zákaz nekalé soutěže sice není obchodním zákoníkem jednatelům výslovně uložen, úzce však souvisí s povinností jednat v zájmu společnosti. Nekalá soutěž jako taková je upravena v § 44 a následujících obchodního zákoníku. Je zde definována jako jednání v hospodářské soutěži, které je v rozporu s dobrými mravy soutěže a je způsobilé přivodit újmu jiným soutěžitelům nebo spotřebitelům a jako taková se zakazuje.

Jelikož není výslovně uvedeno, že se nekalosoutěžního jednání může dopustit jen soutěžitel, I. Rada dovozuje, že se jej, může dopustit každá osoba, která jedná v hospodářské soutěži, a tím i jednatel.

V § 44 odst. 2 obchodního zákoníku lze nalézt výčet jednání, které jsou považovány za nekalosoutěžní.

Jedná se o:

- a) klamavou reklamou
- b) klamavé označování zboží a služeb
- c) vyvolávání nebezpečí záměny
- d) parazitování na pověsti podniku, výrobků či služeb jiného soutěžitele
- e) podplácení
- f) zlehčování
- g) srovnávací reklamou
- h) porušování obchodního tajemství a
- i) ohrožování zdraví spotřebitelů a životního prostředí.

²⁴ Obchodní zákoník § 196a odst. 4

Důležitou roli hraje skutečnost, že zakázané a postižitelné není jen jednání, které újmu skutečně způsobilo či způsobí, nýbrž i takové jednání, které je způsobilé škodu zapříčinit. K faktickému poškození zájmů jiného soutěžitele nebo spotřebitele tedy vůbec nemusí dojít.

V souvislosti s výkonem funkce statutárního orgánu bych zdůraznila především jednání uvedené pod písmeny e) a h), tedy podplácení a porušení obchodního tajemství.

Ustanovení týkající se podplácení nalezneme pod § 49 obchodního zákoníku, který rozeznává jednat podplácení aktivní tak pasivní. Aktivní podplácení znamená, že je přímo nebo nepřímo nabízen, slíben či poskytnut jakýkoliv prospěch za tím účelem, aby docílil na úkor jiných soutěžitelů pro sebe nebo jiného soutěžitele přednost nebo jinou neoprávněnou výhodu v soutěži. Pasivní podplácení je pak popsáno pod písmenem b) tak, že daná osoba přímo či nepřímo žádá, dá si slíbit nebo přijme za stejným účelem jakýkoliv prospěch nabízený jiným soutěžitelem.

Podle § 51 obchodního zákoníku je porušováním obchodního tajemství jednání, kterým jednající jiné osobě neoprávněně sdělí, zpřístupní, pro sebe nebo pro jiného využije obchodní tajemství, které může být využito v soutěži a o němž se dověděl jedním z následujících způsobů:

a) tím, že mu tajemství bylo svěřeno nebo jinak se stalo přístupným (např. z technických předloh, návodů, výkresů, modelů, vzorů) na základě jeho pracovního vztahu k soutěžiteli nebo na základě jiného vztahu k němu, popřípadě v rámci výkonu funkce, k níž byl soudem nebo jiným orgánem povolán,

b) vlastním nebo cizím jednáním přičícím se zákonu.

Ve vztahu k statutárnímu orgánu, který jedná nekalosoutěžním způsobem, lze navíc použít i postih dle generální skutkové podstaty. Takový způsobem lze postupovat například v situaci, kdy statutární orgán po založení své vlastní společnosti odlákává zaměstnance společnosti, kde působí jako jednatel.

Doposud jsem se zaobírala především povinnostmi a zákazy, které na jednatele dopadají. V následující kapitole se proto zaměřím na práva, kterých statutární orgány požívají.

7 Práva statutárního orgánu

Jak jsem již předeslala, v této kapitole se budu zabývat právy, kterými statutární orgány disponují. V zásadě je můžeme rozčlenit do dvou kategorií – na nároková a nenároková práva. Do první skupiny spadá:

- právo na odměnu
- právo na úhradu nákladů účelně vynaložených při výkonu funkce a
- právo na informace.

Do skupiny nenárokových práv se pak řadí:

- právo na tantiému a
- právo na odstupné.

7.1 Právo na odměnu

Jak již bylo opakovaně zmiňováno, vztah společnosti s jejím statutárním orgánem se řídí přiměřeně ustanoveními o mandátní smlouvě. To platí i pro jeho úplatnost. Jak zakotvuje § 566 odst. 1 obchodního zákoníku, mandátní smlouvou se *zavazuje mandatář, že pro mandanta na jeho účet zařídí za úplatu určitou obchodní záležitost uskutečněním právních úkonů jménem mandanta nebo uskutečněním jiné činnosti, a mandant se zavazuje zaplatit mu za to úplatu.*

Lze odtud tedy dovodit, že i v případě, kdy se společnost s jednatelem na odměně a její výši nedohodne, případně pokud o výši odměny nerozhodne valná hromada, je výkon funkce úplatný. Je přitom třeba odměnu odlišovat od tantiémy a jiných plnění (např. naturální jako je služební auto, mobilní telefon apod.).

Někdy může mít společnost v úmyslu sjednat bezplatný výkon funkce. Je důležité vědět, že i v tomto případě je nutné se na tom výslovně dohodnout. Pokud společnost opomene odměnu, ať její výši či neexistenci, upravit, je v souladu s § 571 obchodního zákoníku společnost (mandant) zaplatit jednatelem (mandatáři) úplatu v obvyklé výši. Určení obvyklé

výše odměny bude odvislé od různých okolností, jako je například velikost společnosti, obor podnikání, ale i osobní kvality jednatele a jím poskytnutá činnost. Nebude-li jednatel s výší spokojen, může se soudně domáhat určení odměny v odpovídající výši.

Dalším bodem, který je vhodné vyřešit, je to, kdy bude odměna vyplácena. Jelikož je výkon funkce statutárního orgánu dlouhodobého a opakujícího se charakteru, nebude zřejmě příhodné přistoupit na výplatu odměny až po ukončení funkce. Vhodnější se jeví použití § 340 odst. 2 obchodního zákoníku. Zde je stanoveno, že *není-li doba plnění ve smlouvě určena, je věřitel oprávněn požadovat plnění závazku ihned po uzavření smlouvy a dlužník je povinen závazek splnit bez zbytečného odkladu po té, kdy byl věřitelem o plnění požádán.*

Již jsem zmiňovala, že je také možné, aby se statutární orgán se společností dohodl na bezplatném výkonu funkce. Toto ujednání musí mít formu dohody o výkonu funkce, která bude splňovat požadavky zákonem kladené na smlouvu o výkonu funkce, musí tedy být písemná a schválená valnou hromadou.²⁵ Nestačí ji ani zakomponovat do společenské smlouvy. Takové ustanovení by nemělo význam, stejně tak jako dohoda, která nesplní odpovídající požadavky.

Jinou cestou, jak učinit výkon funkce bezplatným, je prohlášení jednatele o vzdání se odměny za svou činnost.

Další případ, kdy je výkon funkce bezúplatný je situace podle § 194 odst. 2 obchodního zákoníku, na který odkazuje § 135 odst. 2 téhož předpisu. V kombinaci s § 71 odst. 2 a 6 obchodního zákoníku pak vyplývá, že nebude-li statutární orgán schopen plnit svou funkci, jmenuje jej obecný soud společnost na návrh osoby, jež na tom osvědčí právní zájem, a to na dobu, než bude zvolen nový.

Různá omezení ve vztahu k výkonu funkce statutárního orgánu a její úplatnosti nalezneme i v dalších právních předpisech: služební zákon²⁶, zákon o úřednících územních

²⁵ Obchodní zákoník § 66 odst. 2

²⁶ Zákon č. 218/2002 Sb., o službě státních zaměstnanců ve správních úřadech a o odměňování těchto zaměstnanců a ostatních zaměstnanců ve správních úřadech

samosprávních celků²⁷, zákon o některých opatřeních souvisejících s ochranou veřejného zájmu²⁸ aj.

Již bylo zmíněno, že dle § 125 odst. 1 písm. f) rozhoduje o odměňování jednatelů valná hromada. Tuto svou pravomoc nemůže přenést na žádný jiný orgán společnosti, ledaže by ona sama stanovila jednoznačná pravidla, podle kterých se výše odměny určí. Pak by mohla výpočet konkrétní částky přenést na jiný, jí zvolený orgán. Není však přípustné, aby společnost paušálně rozhodla o tom, že žádný jednatel nebude mít nárok na odměnu, tím by se totiž přičila základnímu ustanovení o úplatnosti mandátní smlouvy.

O konkrétní výši odměny je rozhodováno pro jednotlivé jednatele individuálně, pravidla o postupu stanovování výše je však možné upravit pro všechny statutární orgány obecně. Z toho plyne, že odměna, která bude v jednotlivých případech určena, se může lišit v závislosti na osobních vlastnostech, profesních zkušenostech a jiných znalostech a dovednostech konkrétních osob. Zákon sice přesnou výši nijak nevynezuje, musí však odpovídat možnostem společnosti a vykonávaným povinnostem.

Na závěr bych chtěla uvést, že v zájmu předcházení nedorozuměním ohledně odměny za výkon funkce, je vhodné zakotvit ji ve smlouvě o výkonu funkce. Smlouvu o výkonu funkce za společnost uzavírá jednatel a musí být schválena valnou hromadou. Bude-li tedy výše odměny zapsána již v této smlouvě, nemusí již být znovu valnou hromadou odsouhlasena a celý proces je výrazně zjednodušen.

7.2 Náklady vynaložené v souvislosti s výkonem funkce

Jelikož je vztah společnosti a jejího statutárního orgánu založen na principech mandátní smlouvy, lze na něj vztáhnout i ustanovení § 572 obchodního zákoníku. Zde je řečeno, že *je mandant povinen uhradit mandatáři náklady, které mandatář nutně nebo účelně vynaložil při plnění svého závazku, ledaže z jejich povahy vyplývá, že jsou již zahrnuty v úplatě*. Takovými náklady zřejmě budou náklady na telefon, cestovní náklady apod. s tím, že je vždy na jednateli, aby prokázal, zda náklady vynaložil skutečně účelně. Narozdíl od

²⁷ Zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávních celků a o změně některých zákonů

²⁸ Zákon č. 238/1992 Sb., o některých opatřeních souvisejících s ochranou veřejného zájmu a neslučitelnosti funkcí

odměny má na ně nárok i tehdy, neplnil-li své povinnosti s péčí řádného hospodáře. Je přípustné, aby byla výše náhrady fixně stanovena smlouvou o výkonu funkce.

7.3 Právo na informace

Důležitou povinností jednatele je vykonávat svou funkci s péčí řádného hospodáře. Aby ji mohl řádně plnit, nutně potřebuje mít dostatečné informace. Ačkoliv je zřejmé, že díky své činnosti bude mít nejvíce informací sám jednatel, nemusí být úplné. Z přiměřené aplikace ustanovení o mandátní smlouvě lze dovodit, že statutární orgán má právo získávat informace od valné hromady i dozorčí rady společnosti. Jak rozebíráno v kapitole zaměřené na konkrétní povinnosti statutárního orgánu, má tedy jednatel právo účastnit se zasedání valné hromady. V případě, kdy by jej jediný společník společnosti s ručením omezeným požádal o účast při svém rozhodování v působnosti valné hromady, musí se jej jednatel zúčastnit.²⁹

U dozorčí rady je situace poněkud odlišná. Jelikož její úloha spočívá zejména v kontrole činnosti statutárního orgánu, je zřejmé, že jednatele nebudou disponovat právem účastnit se jejích zasedání. Není však vyloučeno, aby se statutární orgán spolu s dozorčí radou domluvili na společných zasedáních. Dozorčí rada je taktéž povinna informovat jednatele o důležitých skutečnostech, které potřebuje pro řádný výkon své funkce.

Dosud jsem se zabírala právy, na které vzniká nárok přímo ze zákona. Nyní se zaměřím na ta, která nároková nejsou. Půjde o právo na tantiému a o právo na odstupné.

7.4 Právo na tantiému

Vedle odměny jako takové může být sjednáno i další plnění za výkon funkce statutárního orgánu. Takovým plněním je právě tantiéma, tedy podíl jednatele na zisku společnosti. Tento způsob odměny jednatele je upraven v § 123 odst. 2 obchodního zákoníku, podle kterého může s odkazem na § 178 odst. 3 téhož zákona valná hromada stanovit jednatelem (i členům dozorčí rady) podíl ze zisku schváleného k rozdělení. Pro samotné rozdělení platí obdobná pravidla jako pro rozdělování zisku mezi společníky.

²⁹ Obchodní zákoník § 132 odst. 2

V § 178 odst. 6 obchodního zákoníku nalezneme omezení vztahující se na výši vyplácené tantiémy. *Částka určená k vyplacení jako podíl na zisku společnosti nesmí být vyšší, než je hospodářský výsledek účetního období vykázaný v účetní závěrce snížený o povinný příděl do rezervního fondu a o neuhrazené ztráty minulých let a zvýšený o nerozdělený zisk minulých let a fondy vytvořené ze zisku, které společnost může použít dle svého volného uvážení.*

Tantiéma je standardně vyplácena ve lhůtě třech měsíců od okamžiku, kdy valná hromada rozhodla o rozdělení zisku.³⁰ Aby se předešlo nejasnostem, je vhodné současně s rozhodnutím o rozdělení zisku přijmout také rozhodnutí o tom, jakým způsobem bude tantiéma vyplácena.

7.5 Právo na odstupné

Jedním z nejčastěji poskytovaných nenárokových plnění je odstupné. Odstupné je ve zde používaném smyslu vnímáno širěji než odstupné, které upravuje kogentní § 355 obchodního zákoníku. V něm je vymezeno, že pokud se na tom smluvní strany dohodnou, je jedna (případně kterákoliv) z nich oprávněna smlouvu zrušit zaplacením určité částky jako odstupného. Zaplacením takto sjednaného odstupného se pak smlouva zrušuje od doby svého uzavření. Oprávnění vypovědět smlouvu výše uvedeným způsobem navíc nemá ta strana, která již přijala plnění závazku druhé strany nebo jeho části, nebo která splnila svůj závazek nebo jeho část.

Je zřejmé, že takováto úprava by pro režim vztahu společnosti a jejího jednatele vhodná nebyla. Zde připadá v úvahu sjednání odstupného v širším slova smyslu tak, že bude vypláceno v důsledku ukončení vztahu.

Jak jsem již zmínila, hlavní rozdíl mezi tantiémou, odstupným a odměnou spočívá ve jejich nenárokovosti či nárokovosti. V tomto ohledu je důležité si uvědomit, že ve vztahu k nenárokové odměně může valná hromada rozhodnout o tom, že v případě, kdy činnost jednatele zřejmě přispěje k nepříznivým hospodářským výsledkům společnosti, nebo

³⁰ Obchodní zákoník § 178 odst. 7

pokud statutární orgán zaviněně poruší právní povinnosti spjaté s jeho funkcí, nebude taková odměna vyplacena.³¹

Nepříznivý hospodářský výsledek nemusí vždy znamenat dosažení ztráty. Jde především o to, jestli se situace a výkonnost společnosti zlepšuje či nikoliv. I u společnosti dosahující ztrátu může mít vývoj hospodaření zlepšující se tendenci a výše ztráty se tedy bude postupně zmenšovat. Oproti tomu se u společnosti vykazující zisk bude jistě hovořit o zhoršení hospodářské situace, pokud se bude jí dosahovaný zisk snižovat.

Vedle přispění k nepříznivým hospodářským výsledkům jsem již zmínila i druhou situaci, kdy nebude mít jednatel právo na nenárokovou odměnu. Jedná o případ, kdy zaviněně poruší své povinnosti. Těmito povinnostmi se rozumí jednání v souladu se zájmy společnosti, dodržování pokynů valné hromady, dodržování zákazů dozorčí rady, vykonávání funkce s péčí řádného hospodáře, osobní výkon funkce, dodržování mlčenlivosti, respektování zákazu konkurence, vnitřního obchodování a nekalé soutěže. Porušení těchto povinností musí být zaviněné a musí k němu dojít v souvislosti s výkonem funkce statutárního orgánu.

Na závěr bych ještě jednou zdůraznila, že pokud bude nenárokové plnění zakotveno ve smlouvě o výkonu funkce nebo v některém vnitřním předpisu společnosti, tak se na něj omezení uvedená v § 66 odst. 3 obchodního zákoníku neuplatní. Vnitřním předpisem se přitom rozumí vedle společenské smlouvy a případných stanov společnosti s ručením omezený i jakékoliv další předpisy schválené valnou hromadou.

Tímto bych opustila řešení otázky práv a povinností jednatelů. V závěru své práce se budu zabývat další důležitou problematikou, která s výkonem funkce statutárního orgánu souvisí. Jedná se o právní odpovědnost.

³¹ Obchodní zákoník § 66 odst. 3

8 Odpovědnost jednatele

Ve své práci jsem již rozebírala povinnosti statutárního orgánu společnosti s ručením omezeným, a to jak v obecné rovině, tak podrobně. Na tyto skutečnosti logicky navazuje i režim odpovědností. Odpovědnost lze přitom charakterizovat jako povinnost strpět právními normami stanovené následky v případě porušení povinnosti. Není rozhodné, zda půjde o porušení povinnosti smluvní nebo zakotvené právním předpisem.

V souvislosti s výkonem funkce statutárního orgánu je významná zejména odpovědnost objektivní, se subjektivní odpovědností se nicméně můžeme také setkat, konkrétně z hlediska trestního práva.

Podmínkou pro naplnění objektivní odpovědnosti je existence následujících skutečností:

- protiprávní jednání, porušení povinnosti
- negativní následek: škoda, újma, přičemž někdy stačí, když dojde i jen k jejich ohrožení
- příčinná souvislost mezi porušením povinnosti a negativním následkem

V praxi se můžeme setkat s tím, že současně vznikne více druhů odpovědnostních vztahů, například soukromoprávní a trestněprávní (veřejnoprávní) odpovědnost.

Zaměřím se zejména na odpovědnost subjektivní, konkrétně na odpovědnost vůči společnosti, vůči společníkům a vůči třetím osobám.

8.1 Odpovědnost vůči společnosti

Tento základní druh odpovědnosti statutárního orgánu se odvíjí od závazkového vztahu mezi ním a společností. Jak již bylo mnohokrát řečeno, tento vztah se, není-li ve smlouvě o výkonu funkce uvedeno něco jiného, řídí ustanoveními o smlouvě mandátní. Obecně platí, že jednatel neodpovídá za výsledek své činnosti, nýbrž za její řádné vykonávání.

Důsledkem porušení povinností vůči společnosti mohou být různé sankce:

- odvolání z funkce

- nezaplacení tantiémy, odstupného
- zaplacení smluvní pokuty
- náhrada škody
- zvláštní režimy odpovědnosti za porušení zákazu konkurence, zákazu nekalé soutěže, a za škodu vzniklou při fúzi či rozdělení společnosti

8.1.1 Odvolání z funkce

K odvolání jednatele z funkce je kompetentní valná hromada, jakožto orgán, který statutární orgán do funkce zvolil. Tuto možnost má kdykoliv, odvolání tedy není ani podmíněno porušením povinností.

8.1.2 Nezaplacení tantiémy, odstupného

Tuto problematiku jsem již dříve rozebírala v souvislosti s právy statutárního orgánu, konkrétně je zde třeba se odvolat na § 66 odst. 3 obchodního zákoníku, který upravuje, kdy nemá jednatel na vyplacení nenárokového plnění (tedy tantiémy a odstupného) právo. Připomínám, že jde o dvě situace, za kterých je společnost povinna je nevyplatit:

- přispěl-li zřejmě jednatel výkonem své funkce k nepříznivým hospodářským výsledkům společnosti
- porušil-li zaviněně povinnosti při výkonu funkce.

V první z těchto situací je tedy vyžadována existence zjevné příčinné souvislosti mezi výkonem funkce a nepříznivými hospodářskými výsledky, přičemž stačí i to, aby výkon k nežádoucímu stavu i jen přispěl. Je přitom na společnosti, aby tuto souvislost prokázala. Dále je důležité mít na paměti, že prokázání souvislosti je postačující, jedná-li se jen o nepřiznání tantiémy či odstupného. Pokud by se společnost chtěla domáhat i náhrady škody, byl by již na místě i požadavek na prokázání porušení povinností statutárního orgánu.

Ještě se krátce zastavím u druhé ze situací, kdy společnost nemá tantiému či odstupné vyplácet. Povinnostmi jsou tedy míněny povinnosti statutárního orgánu tak, jak byly popsány v 8. kapitole. Jejich porušení musí být zaviněné a musí k němu dojít v souvislosti

s výkonem funkce jednatele. Pro odepření plnění ze strany společnosti je vyžadováno zavinění, je přítom na společnosti, aby jej prokázala. Pro uplatnění nároku na škodu je konstruována odpovědnost objektivní.

Společné pro oba výše citované případy je, že se nepromlčují. Společnost je tedy může namítnout kdykoliv, když bude uplatněn nárok na plnění. Pokud by i přesto statutárnímu orgánu plnění poskytla, je ji dotčený jednatel povinen vrátit. Právo na vrácení je třeba uplatnit v obecné promlčecí době 10 let.

8.1.3 Zaplacení smluvní pokuty

Aby mohla být uplatněna smluvní pokuta, jak její název napovídá, je třeba ji pro vztah statutárního orgánu a společnosti sjednat, například smlouvou o výkonu funkce. Smluvní pokuta je obecně upravena v § 544 a 545 občanského zákoníku. Zde se uvádí, že sjednají-li strany pro případ porušení smluvní povinnosti smluvní pokutu, je účastník, který tuto povinnost poruší, zavázán pokutu zaplatit, i když oprávněnému účastníku porušením povinnosti nevznikne škoda. Smluvní pokutu lze sjednat jen písemně a v ujednání musí být určena výše pokuty nebo stanoven způsob jejího určení.

Podle § 545 odst. 2 občanského zákoníku není věřitel oprávněn požadovat náhradu škody způsobené porušením povinnosti, na kterou se vztahuje smluvní pokuta, jestliže z ujednání účastníků o smluvní pokutě nevyplývá něco jiného. Dále je věřitel oprávněn domáhat se náhrady škody přesahující smluvní pokutu, jen když to je mezi účastníky dohodnuto. A dále, není-li dohodnuto něco jiného, není dlužník povinen smluvní pokutu zaplatit, jestliže porušení povinnosti nezavinil.

Speciální ustanovení o smluvní pokutě, která nalezneme pod § 300 - § 302 zákoníku obchodního, naopak zakotvují, že smluvní pokutu je povinný nucen zaplatit i když porušení povinnosti nezavinil, a doplňují, že ani okolnosti vylučující odpovědnost³² nemají vliv na povinnost platit smluvní pokutu.

³² § 374 obchodního zákoníku

Vzhledem k tomu, že jakákoliv smlouva mezi společností a statutárním orgánem, která by vyloučila, nebo i jen omezila odpovědnost jednatele, je neplatná³³, bylo by neplatné i ujednání o smluvní pokutě, které by k tomu vedlo. Zřejmě by se pak případy posuzovaly individuálně podle toho, zda smluvní pokuta pokryla výši vzniklé škody či nikoliv.

8.1.4 Náhrada škody

Otázky náhrady vzniklé škody jsem se již dotkla. Nyní se jí budu zabývat podrobněji. Obecnou úpravu nalezneme v § 373 obchodního zákoníku, speciální ustanovení jsou pak uvedena pod § 194 obchodního zákoníku.

Odpovědnost za škodu je koncipována jako objektivní, což znamená, že se pro její vznik nevyžaduje zavinění. Jednatelé, je-li jich více, kteří porušením svých povinností působili škodu, jsou za škodu odpovědni solidárně. Odpovědnosti se však mohou zprostit pokud prokáží existenci liberačních důvodů ve smyslu ustanovení § 374 obchodního zákoníku. Za liberační důvod je považována překážka, která nastala nezávisle na vůli statutárního orgánu, bránila mu v plnění povinností a kterou nebylo možné v době vzniku závazkového vztahu předvídat. Další liberační důvod je uveden v § 194 odst. 5 obchodního zákoníku, podle kterého jednatelé neodpovídají z škodu, kterou společnosti způsobili v důsledku plnění pokynu uděleného valnou hromadou, ledaže by tento pokyn byl v rozporu s právními předpisy. V tom případě je pak možné vymáhat náhradu škody na těch společnících, kteří na valné hromadě hlasovali pro udělení takového nevhodného pokynu.

Vzhledem ke své konstrukci je odpovědnost za škodu považována za základní odpovědnost statutárních orgánů a je aplikovatelná na prakticky všechna porušení povinností.

K nástupu odpovědnosti za škodu je třeba, aby byla naplněna objektivní stránka deliktu:

1. porušení povinností statutárním orgánem
2. vznik škody
3. příčinná souvislost mezi porušením povinností a vzniklou škodou.

³³ § 194 odst. 5 obchodního zákoníku

ad 1) Je na společnosti, aby prokázala, že statutární orgán porušil své povinnosti a že tím vznikla škoda. Ve vztahu k povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře je však naopak na jednatele, aby dokázal, že této povinnosti dostál.

ad 2) Škodou se rozumí skutečně vzniklá škoda a ušlý zisk. Skutečnou škodu lze definovat jako majetkovou újmu představující zmenšení stávajícího majetku v důsledku škodné události. Ušlý zisk je oproti tomu majetková újma v tom smyslu, že v důsledku škodné události nedošlo k očekávanému zvětšení majetku. Pokud by bylo obtížné prokazovat skutečnou výši ušlého zisku, je možné místo toho požadovat náhradu zisku obvykle dosahovaného v poctivém obchodním styku.

ad 3) Břemeno prokázání příčinné souvislosti nese poškozený a to i v případě porušení povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře.

Současně nesmí existovat liberační důvody, leda že by nastaly až v době, kdy byl statutární orgán v prodlení s plněním svých povinností.

Škoda se v zásadě nahrazuje v penězích. Pokud o to však poškozená společnost požádá a je-li to možné a obvyklé, může se přistoupit k uvedení v předešlý stav. Plnění přitom společnost může požadovat na kterémkoli z jednatelů³⁴, jednatele se pak spolu vzájemně vypořádají podle rozsahu své odpovědnosti³⁵.

8.1.5 Speciální případy odpovědnosti – porušení zákazu konkurence

Sankce za porušení zákazu konkurence je upravena v § 65 odst. 2 obchodního zákoníku. Podle něj je společnost oprávněna požadovat, aby osoba, která zákaz porušila, vydala prospěch z obchodu, při kterém porušila zákaz konkurence, nebo převedla tomu odpovídající práva na společnost. Splněním tohoto opět není dotčeno právo na náhradu škody. Ve 3. odstavci výše citovaného paragrafu jsou stanoveny prekluzivní lhůty pro uplatnění práv. Objektivní lhůta je vymezena uplynutím jednoho roku od vzniku práv, subjektivní lhůta pak končí uběhnutím tří měsíců ode dne, kdy se společnost o této

³⁴ § 293 obchodního zákoníku

³⁵ § 383 obchodního zákoníku

skutečnosti dozvěděla. Právo na náhradu škody však jejich uplynutím dotčeno není. Pro uplatnění nároku na náhradu škody se aplikuje obecná promlčecí doba, která končí nejpozději uplynutím deseti let od porušení zákazu konkurence.

Prospěchem z obchodu je myšlen jakýkoliv majetkový prospěch. Zákon nestanovuje, jak se má postupovat, pokud se statutární orgán konkurenčního jednání již dopustil, ale prospěch z něj ještě nezískal. Zdá se být logické, aby byl jednatel povinen postoupit na společnost právo na vydání prospěchu.

Jednání statutárního orgánu, které je výše uvedeným způsobem postižitelné, je definováno v § 136 odst. 2 pod písmeny a) až c) obchodního zákoníku jako:

- a) podnikání v oboru stejném nebo obdobném oboru podnikání společnosti či vstupování se společnostmi do obchodních vztahů,
- b) zprostředkovávání nebo obstarávání pro jiné osoby obchody společnosti,
- c) účastnění se podnikání jiné společnosti jako společník s neomezeným ručením nebo jako ovládající osoba jiné osoby se stejným nebo podobným předmětem podnikání.

Porušení zákazu konkurence popsané pod písmenem d), tedy účast na podnikání jiné právnické osoby se stejným nebo s obdobným předmětem podnikání jako statutární orgán, nelze takto postihnout.

Otázkou, která se nabízí je, zda má být převod práv úplatný či nikoliv. Domnívám se, že by měla být převedena stejným způsobem, jakým byla nabyta. To znamená, že práva nabytá úplatně resp. bezúplatně budou převáděna ve stejném režimu.

Odmítne-li povinný statutární orgán společnosti vyhovět, může se tato domáhat svých práv soudní cestou.

8.1.6 Speciální případy odpovědnosti – ochrana proti nekalé soutěži

Právní prostředky ochrany proti nekalé soutěži jsou vymezeny v § 53 a § 54 obchodního zákoníku. K porušení práv společnosti nemusí přímo dojít, stačí když budou i jen ohrožena.

Společnost se může vůči jednatele, jakožto rušiteli, domáhat, aby³⁶:

- se tohoto jednání zdržel a odstranil závadný stav, což má preventivní charakter a směřuje do budoucnosti
- poskytnul přiměřené zadostiučinění, které může být poskytnuto i v penězích, i když se jedná o újmu, která nemá majetkový charakter
- nahradil vzniklou škodu a
- vydal bezdůvodné obohacení.

Bezodůvodné obohacení je, podle § 451 občanského zákoníku, *majetkový prospěch získaný plněním bez právního důvodu, plněním z neplatného právního úkonu nebo plněním z právního důvodu, který odpadl, jakož i majetkový prospěch získaný z nepoctivých zdrojů.*

Důležité je, že společnost má nárok uplatnit tyto odpovědnosti paralelně, nemusí mezi nimi tedy volit.

Aktivní legitimaci k uplatnění nároků a podání případné žaloby má společnost a tím pádem její statutární orgán. Je nasnadě, že takovýto postup bude problematický. Schůdným řešením, které i koresponduje se selháním stávajícího jednatele, je jmenování nového statutárního orgánu a odvolání starého.

8.1.7 Speciální případy odpovědnosti – odpovědnost za škodu při fúzi

Tato problematika je vymezena v § 220l a § 220n obchodního zákoníku, přičemž aplikovatelnost těchto ustanovení na společnost s ručením omezeným je dána § 153a obchodního zákoníku. Jednatelé, členové dozorčí rady, znalci, kteří zpracovávali znaleckou zprávu odpovídají společně a nerozdílně za škodu, která vznikla porušením jejich povinností. Statutární orgán se nicméně odpovědnosti zproští pokud prokáže, že jednal s péčí řádného hospodáře. Nemůže však argumentovat tím, že se řídil pokyny valné hromady. Pokud totiž jednatel shledá pokyn valné hromady nevhodným, má povinnost jej neuposlechnout a jednat v souvislosti se svým přesvědčením o nejlepším možném postupu.

Náhrady se mohou domáhat jak zúčastněné společnosti, tak jejich společníci a věřitelé.

³⁶ § 53 obchodní zákoník

8 Odpovědnost jednatele

Důležitá je úprava druhého odstavce § 220l. Uvádí, že soudní rozhodnutí, jímž se přiznává právo na náhradu škody, je pro odpovědné osoby, co do základu přiznaného práva, závazné i vůči ostatním oprávněným osobám.

Odstavec třetí téhož paragrafu dále stanovuje zvláštní promlčecí lhůtu pěti let ode dne, kdy se zápis sloučení do obchodního rejstříku stal účinným vůči třetím osobám.

8.1.8 Speciální případy odpovědnosti – odpovědnost za škodu při rozdělení

Problematika odpovědnosti za škodu vzniklou při rozdělení je vymezena v § 220w a § 220za obchodního zákoníku, přičemž aplikovatelnost těchto ustanoveních na společnost s ručením omezeným zjišťuje § 153d obchodního zákoníku. Odpovědné osoby jsou vymezeny obdobně jako v otázce škody vzniklé při fúzi. Jednatelé, členové dozorčí rady a znalci, kteří zpracovávali znaleckou zprávu, odpovídají společně a nerozdílně za škodu, která vznikla porušením jejich povinností.

Na rozdíl od škody vzniklé při fúzi se však náhrady nemohou domáhat věřitelé společnosti a jsou omezena i práva akcionářů.

Obdobně jako u odpovědnosti za škodu vzniklou v důsledku fúze, je zákonem stanovena zvláštní promlčecí lhůta pěti let ode dne, kdy se zápis rozdělení do obchodního rejstříku stal účinným vůči třetím osobám.

Od odpovědnosti vůči společnosti se nyní přesunu k dalším odpovědnostním okruhům. Konkrétně se krátce zastavím u odpovědnosti jednatele vůči společníkům a vůči třetím osobám.

8.2 Odpovědnost vůči společníkům

K odpovědnosti statutárních orgánů vůči společníkům je stávající právní úprava skoupá a v zásadě se vyčerpává v souvislosti s fúzí a rozdělením, jak bylo popsáno výše.

8.3 Odpovědnost vůči třetím osobám

Odpovědnost vůči třetím osobám, tedy věřitelům, je konstruována jako nepřímá, formou ručení za závazky společnosti. Přímá odpovědnost nastupuje v již rozebíraných případech fúze a rozdělení společnosti a dále za situace, kdy statutární orgán způsobil škodu v důsledku porušení povinnosti podat bez zbytečného odkladu návrh na prohlášení konkursu. Jednatelé se mohou odpovědnosti zprostit, jestliže prokáží, že škodu nezavinili. V opačném případě odpovídají společně a nerozdílně.

Aby se věřitel zhojil, musí prokázat, že:

- vznikla škoda
- jednatel nepodal bez zbytečného odkladu návrh na prohlášení konkursu
- existuje příčinná souvislost mezi vzniklou škodou a nepodáním návrhu bez zbytečného odkladu.

Již jsme zmínila, že jednatelé ručí věřitelům za závazky společnosti.³⁷ Zákon pro nástup takového ručení předpokládá existenci dvou skutečností:

- statutární orgán škodu způsobenou porušením svých povinností neuhradil
- věřitelé nemohou dosáhnout uspokojení svých pohledávek pro platební neschopnost společnosti nebo proto, že společnost zastavila platby.

Rozsah odpovědnosti jednatele je však omezen rozsahem jeho povinnosti k náhradě neuplatněné či nevymáhané škody.

Nyní opustím oblast soukromoprávní odpovědnosti a na úplný závěr své práce ještě krátce pojednám o odpovědnosti trestní.

³⁷ § 194 odst. 6 obchodní zákoník, pro společnost s ručením omezeným v návaznosti na § 135 odst. 2 obchodního zákoníku

8.4 Trestněprávní odpovědnost

Jelikož je trestněprávní odpovědnost konstruována jako odpovědnost individuální, je zřejmé, že společnost jakožto právnická osoba nemůže trestný čin spáchat. Princip je tedy takový, že za jednání osoby právnické odpovídá fyzická osoba, která jejím jménem (resp. za ni) jedná, tedy statutární orgán (resp. likvidátor, zaměstnanec, zástupce právnické osoby atd.).

Ve vztahu ke statutárnímu orgánu pak připadá v úvahu jak odpovědnost plynoucí z jeho jednání, tak i z opomenutí, obvykle půjde o hospodářské a majetkové trestné činy. V případě opomenutí pak půjde například o nepodání daňového přiznání.

Tímto exkursem bych uzavřela kapitolu věnovanou odpovědnosti statutárních orgánů a otevřela si prostor pro závěr své diplomové práce.

9 Závěr

Jak jsem v úvodu avizovala, cílem mé práce bylo zpracovat základní přehled o povinnostech, právech a odpovědnosti, které souvisí s výkonem funkce jednatele, a postihnout také některé z důležitých legislativních změn vztahujících se k této problematice.

Nejprve jsem se zaměřila na vymezení obecného rámce, tedy na úpravu společnosti s ručením omezeným. Zejména jsem se vypořádala s charakteristickými rysy této kapitálové společnosti, kterými jsou, vedle poměrně nízkého základního kapitálu také omezené ručení společníků, povinnost vytvářet rezervní fond a orgány společnosti (jednatel, valná hromada a případně dozorčí rada). Také jsem se zabývala specifiky společnosti s ručením omezeným majícím jediného společníka

Nato jsem obrátila svou pozornost k obchodnímu rejstříku a rejstříkovému řízení, kterého se relativně nedávno dotkla nová úprava. Zejména jsem poukázala na urychlený průběh řízení, jelikož soud má povinnost provést zápis nebo rozhodnout o návrhu usnesením ve lhůtě 5 dnů. Zmínila jsem ale i další oblasti, které doznaly změn: podávání návrhů na speciálních formulářích, vedení obchodního rejstříku i sbírky listin v elektronické podobě aj.

Ještě před tím, než jsem se začala zabývat právy a povinnostmi jednatelů, pojednala jsem o tom, jaké podmínky musí splňovat, na jaké bázi funguje jejich vztah se společností a samozřejmě jsem představila způsob, jakým může být jednatel do funkce dosazen a ovšem i různé možnosti, jak výkon funkce končí.

Tím jsem si již připravila půdu pro detailnější prostudování jednotlivých práv a povinností jednatelů. Především jsem se zaměřila na úkoly, kterými jsou obchodní vedení společnosti a jednání jejím jménem, a povinnosti, zejména na péči řádného hospodáře, jednání v souladu se zájmy společnosti, dodržování zákazu konkurence, vnitřního obchodování a povinnosti mlčenlivost. Práva jsem podrobněji rozebrala jak nároková tak nenároková. Z nárokových jsem se zabývala právem na informace, na odměnu a na úhradu účelně

vynaložených nákladů. Z nenárokových jsem pak podrobněji pojednala o právu na tantiému a na odstupné.

V závěru práce jsem se pokusila zpracovat základní přehled odpovědností, které se na jednatele vztahují, zejména jsem se zaměřila na jednotlivé odpovědnosti soukromoprávní.

Věřím, že jsem se dostatečně podrobně vyjádřila ke všem okruhům, které jsem si zvolila za oblast zájmu, a že se mi podařilo zpracovat přehled důležitých práv a povinností, které by měl mít jednatel při výkonu funkce na zřeteli. Samozřejmě zůstává volný prostor pro další podrobnější a hlubší zkoumání.

Zdroje

Použitá literatura

Rada, I.: Jednatelé s.r.o. Představenstvo a.s., 2. doplněné a aktualizované vydání, Linde, 2004

Pelikánová, I. a kolektiv: Obchodní právo I. díl., ASPI Publishing, 2003

Dvořák, T.: Povaha právního vztahu členů orgánů k obchodním společnostem a družstvům, Právní rozhledy, 2000

Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář, 1.vydání, III. Díl, Polygon, 2002

Použité elektronické zdroje

http://zakony.idnes.cz/podnikani.asp?r=podnikani&c=A050509_000000_podnikani_6816

<http://business.center.cz/business/pravo/formypodn/sro/ruceni-za-zavazky-sro.aspx>

<http://www.profit.cz/archiv.php?iEd=200506&iArt=11017&iSearch=>

Judikatura

Usnesení Městského soudu v Praze C 106205

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 15. ledna 2001, sp. zn. 29 Cdo 968/2000

Zákony

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)

Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)

Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících z.